

ביאור מהרש"א

מסכת פסחים

פרק ערבי פסחים

חלק ב'

מדף קד. עד דף קכא:

November 28, 2003

© Yechezkel Folger 2003

מפתח

דף קד:	4
תד"ה כל הברכות	4
תד"ה חוץ מברכה	5
דף קה:	7
רשב"ם ד"ה ולא אמרן	7
תד"ה והני מילי דאכלו ושתו מעיקרא	9
דף קה:	10
תד"ה שמע מינה תמני	10
תד"ה שמע מינה המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס	12
תד"ה שמע מינה ברכה טעונה כוס	15
תד"ה ושמע מינה כוס של ברכה צריכה שיעור	16
תד"ה שמע מינה טעם מבדיל	19
דף קו:	20
תד"ה זוכרהו על היין	20
ד"ה הוה גחין ושתי	21
דף קו:	23
רשב"ם ד"ה נטל ידיו לא יקדש	23
רשב"ם ד"ה דחביבא לי'	24
תד"ה מקדש אריפתא	25
תד"ה טעם אינו מקדש	27
דף קז:	28
רשב"ם ד"ה מקדש אשיכרא	28
תד"ה אמימר	29
תד"ה אם טעם מלא לוגמא	30
דף קז:	31
תד"ה דלמא אתי	31
דף קח:	34
תד"ה רב ששת הוה יתיב בתעניתא	34
דף קח:	35
רשב"ם ד"ה הכי גרסינן ותוס' ד"ה ואת אמרת	35
דף קט:	39
תד"ה רביעית של תורה	39
דף קט:	45
תד"ה אמה על וכו'	45
תד"ה ד' כוסות	46
דף קיג:	47
תד"ה עשה שבתך חול	47
תד"ה דמשייר מקידושא	48
דף קיג:	51
תד"ה ואין לו בנים	51
תד"ה ג' חייהן וכו'	52
דף קיד:	53

תד"ה צריך לנהוג	53
תד"ה עד שמגיע	54
תד"ה הביאו לפניו מצה	55
תד"ה אע"פ שאין חרוסת מצוה	56
דף קיד:	58
תד"ה זאת אומרת ותד"ה אמר רב הונא ותד"ה מתקיף לה	58
תד"ה אכלן דמאי	61
תד"ה ב' מיני בשר	62
דף קטו:	63
תד"ה מתקיף לה	63
תד"ה והדר אכיל חסא	65
תד"ה אתי מרור ותד"ה אלא אמר רב אשי	67
תד"ה כל שטיבולו	70
דף קטו:	74
תד"ה אסוחי	74
דף קטז:	75
תד"ה מה דרכו של עני	75
דף קטז:	76
תד"ה חותם בגאולה	76
דף קיז:	77
תד"ה שעומדים	77
דף קיז:	79
רשב"ם ד"ה צריך שיזכיר וד"ה ה"ג כתיב	79
דף קיח:	81
רשב"ם ד"ה ור' יוחנן אמר	81
תד"ה מאי ברכת השיר	82
תד"ה מהודו עד כו'	83
דף קיט:	84
תד"ה אמר רב שלא וכו'	84
דף קכ:	87
רשב"ם ד"ה ישנו כולם	87
תד"ה באחרונה לא	89
דף קכא:	92
תד"ה כשתמצא לומר	92

דף קד:

תד"ה כל הברכות

- 1) גמרא
 - a) כל הברכות פותח בברוך וחוזם בברוך וכו'
- 2) תוספות
 - a) קשיא
 - i) Why is there no פתיחה for בי אלקי נשמה שנתת
 - b) תירוצ'
 - i) Because it is only a תפלה
- 3) תוספות למטה ד"ה חוץ מברכה
 - i) There is no ברכה for a הודאה
 - ii) Although אשר גאלנו is primarily a הודאה
 - iii) For past גאולות
 - iv) It has a פתיחה and a חתימה
 - v) Because a part of אשר גאלנו is a תפלה for a future גאולה
 - vi) And a תפלה counts as a ברכה
- 4) מהרש"א
 - a) קשיא
 - i) so how could תוספות say for אלקי נשמה (1) that there is no פתיחה because a תפלה isn't a ברכה
 - b) תירוצ'
 - i) אשר גאלנו teaches only that a תפלה needs a חתימה
 - ii) it doesn't teach that a תפלה needs a פתיחה
 - c) קשיא
 - i) logically there should be no difference between a פתיחה and a חתימה
 - d) תירוצ'
 - i) must be that the correct גרסא in תוספות (1) is תהלה, not תפלה

תד"ה חוץ מברכה

1) Part I

a) גמרא

i) אין פותחין בברוך בברכות הסמוכות לחברתן

b) (מהרש"א as explained by רש"י)

i) שהכל ברא לכבודו פתיחה for

(1) because it is the first of the שבע ברכות

(2) and there is no ברכה before it

ii) קשיא

(1) but

(a) since אין פותחין בברוך בברכות הסמוכות לחברתן

(b) and

(i) יוצר האדם comes before שהכל ברא

(c) אשר יצר comes before יוצר האדם and

(2) why is there a פתיחה for יוצר האדם and אשר יצר

c) (מהרש"א as explained by תוספות)

i) ירושלמי asks that

(1) there should be no פתיחה for קידוש

(2) because בפה"ג is said right before קידוש

ii) קשיא

(1) based on that reasoning

(2) why is there a ברכה even for לכוון ברא

(3) given that it also follows right after a בפה"ג

2) Part II

a) תוספות

i) there is no פתיחה for יהללך at the end of הלל

ii) because it's preceded by the ברכה before הלל

iii) and the הלל that intervenes doesn't count as a הפסק

3) מהרש"א

i) קשיא

(1) If intervening פסוקים don't count as a הפסק

(2) Then

(a) since a person makes a ברכה before his קריאה

(i) why is he פותח בברכה in the ברכה that he makes after his קריאה

(ii) shouldn't we consider the second ברכה to be סמוכה לחברתה

(b) and the same קשיא applies to הפטורה and קריאת מגילה

4) Part III

a) תוספות

i) Go back to the קשיא by רש"י we mentioned earlier

(1) why is there a פתיחה for יוצר האדם and אשר יצר

(2) since אין פותחין בברוך בברכות הסמוכות לחברתן

(3) and

(a) יוצר האדם comes before שהכל ברא

(4) and אשר יצר comes before יוצר האדם

ii) תירוץ

(1) because יוצר האדם is very brief

(2) and persons might otherwise think it and אשר יצר are one ברכה

b) מהרש"א

i) ירושלמי

(1) הב לן ונברך counts like a separate ברכה

(2) קשיא

(a) why do we start בהמ"ז with a ברכה

(b) once he already said הב לן ונברך

ii) קשיא

(1) why doesn't ירושלמי answer that

(a) because of the brevity of הב לן ונברך

(b) if we didn't start הזן with a ברכה

(c) we might have thought that

(d) ברכה דבהמ"ז is part of the first הב לן ונברך

דף קה.

רשב"ם ד"ה ולא אמרן

1) גמרא

- a) רב holds that
 - i) הבדלה אינה קובעת
 - ii) in the sense that מוצ"ש before הבדלה
 - (1) he needn't stop eating at any סעודה that had already begun
 - (2) although
 - (a) he can't start eating a new סעודה
 - (b) and
 - (i) even he was already drinking at the סעודה that had already begun
 - (ii) he must stop
- b) "The איסור on drinking applies to wine and beer, but not to water"
- c) רב הונא says the איסור also applies to water

2) רשב"ם

- a) "The איסור on drinking applies to wine and beer, but not to water"
- b) Means that
 - i) Not only can he continue to drink water if he had already begun
 - ii) He can also begin to drink water

3) מהרש"א

- a) קשיא
 - i) How does רשב"ם know that the phrase means
 - (1) that he can even begin to drink
 - ii) besides, the phrase follows
 - (1) a prior statement that says "but he must **stop** drinking"
 - (2) so the context suggests we're dealing
 - (a) with a person who was already drinking
- b) Two תירוצים
 - i) First תירוץ
 - (1) The concepts of starting and continuing
 - (a) don't apply to the simple function of drinking water
 - ii) second תירוץ

- (1) רשב"ם assumes that even רב הונא wouldn't prohibit continuing to drink
- (2) so it must be that the prior מאן דאמר
 - (a) רב הונא מי קל as against
 - (i) Also allows new drinking
- (3) And in fact the other אמוראי brought by the גמרא
 - (a) All imply that he can start drinking water

תד"ה והני מילי דאכלו ושתו מעיקרא

1) גמרא

- a) קובע להבדלה שבת רב holds that שבת is not מוצ"ש before הבדלה
 - i) in the sense that he can continue a סעודה that he began before dark on שבת
 - ii) he can continue a סעודה that he began before dark on שבת

2) תוספות

- a) קשיא
 - i) This suggests that the סעודה began shortly before dark
 - (1) i.e., after מנחה
 - ii) How does this fit with the מנהג not to eat between מנחה and מעריב
 - iii) The מנהג is so strong that the only reason we permit food and drink after ויידוי on ערב יום כפור
 - (1) in violation of this מנהג
 - (a) is to avoid שכרות during ויידוי

3) מהרש"א

- a) We just saw that תוספות proves the מנהג not to eat between מנחה and מעריב
 - i) by noting the great difficulty with which we allow meals after מנחה on ערב יום כפור
- b) תוספות doesn't specify that the proof is from ערב יום כפור that falls on שבת
- c) and in fact ערב יום כפור can't fall on שבת
- d) This suggests that the מנהג not to eat between מנחה and מעריב
 - i) applied throughout the week
 - (1) not only on שבת
- e) But see רא"ש and מרדכי who say that the מנהג applied only on שבת

דף קה:

תד"ה שמע מינה תמני

1) ברייתא

- a) הנכנס לביתו במוצאי שבת
- b) אם אין לו אלא כוס אחד
- c) מניחו לאחר המזון לכוס של ברכה
- d) ואח"כ מברך עליו יין נר בשמים והבדלה
 - i) כב"ש אליבא דר' יהודה דנר קודם לבשמים
- e) שמע מינה תמני וכו'

2) תוספות

- a) שבת קובעת להבדלה holds that ר' יהודה
- b) in the sense that once הבדלה arrives
- c) he must interrupt his סעודה and make הבדלה
- d) (מהרש"א as explained by קשיא)
 - i) but in the ברייתא just outlined we see that ר' יהודה
 - ii) says that
 - (1) he continues his סעודה after dark
 - (2) and makes הבדלה afterwards
- e) Two תירוצים
 - i) First תירוץ
 - (1) The ברייתא teaches that where he has only one כוס
 - (a) For הבדלה and ברכת המזון
 - (i) The rule of שבת קובעת להבדלה doesn't apply
 - (2) Indeed he must interrupt his סעודה at nightfall
 - (3) The ברייתא teaches that
 - (a) After nightfall and before הבדלה
 - (i) he can use one כוס
 - 1. to make בהמ"ז for the interrupted סעודה
 - 2. and הבדלה
 - ii) Second תירוץ (by רבינו נסים)
 - (1) Indeed he must interrupt his סעודה at nightfall
 - (2) The ברייתא teaches that
 - (a) After nightfall and before הבדלה
 - (i) he can use one כוס
 - 1. to make בהמ"ז for the interrupted סעודה
 - 2. and הבדלה
- f) קשיא on the first תירוץ

- i) why doesn't the גמרא say that
 - (1) the ברייתא teaches a ninth rule
 - (2) That where he has only one כוס
 - (a) For הבדלה and ברכת המזון
 - (i) He need not interrupt his סעודה at nightfall
- 3) מהרש"א
- a) קשיא
 - i) Why doesn't תוספות ask the same קשיא for 'תירוצ' of רבינו נסים
 - (1) That the ברייתא teaches a ninth rule
 - (a) that after nightfall and before הבדלה
 - (i) he makes בהמ"ז on the interrupted סעודה
 - b) תירוצ'
 - i) Because the גמרא doesn't list דינים that apply
 - ii) even where he has more than one כוס

תד"ה שמע מינה המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס

- 1) גמרא in our ברייתא
 - a) הנכנס לביתו במוצאי שבת (מסתמא אחר התפלה)
 - i) ... מברך על הכוס יין נר בשמים והבדלה
 - b) שמע מינה המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס
- 2) גמרא ברכות דף לג:
 - a) ברכות in ברייתא of a **היה אמינא**
 - i) מי שהבדיל בתפלה ובכוס ינוחו ברכות על ראשו
 - (1) Meaning that
 - (a) הבדלה בתפלה Although once he's made
 - (i) הבדלה על הכוס he is not חייב to make
 - (b) הבדלה על הכוס it's preferable that he does make
 - b) ברכות in ברייתא of the **מסקנא**
 - i) מי שלא הבדיל בתפלה ובכוס ינוחו ברכות על ראשו
 - (1) Meaning that
 - (a) הבדלה בתפלה Once he's made
 - (i) הבדלה על הכוס It's not אסור also to make
 - (b) But it's preferable not to do so
 - c) רבא says
 - i) הלכתא המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס
- 3) (מהרש"א as explained by) תוספות
 - a) קשיא
 - i) why doesn't רבא prove his position from the ברייתא in our גמרא
 - ii) from which the אמוראין in our גמרא conclude that
 - (1) המבדיל בתפלה צריך שיבדיל נמי על הכוס
 - b) תירוצ'
 - i) remember that the ברייתא in ברכות said
 - (1) היה אמינא in the
 - (2) מבדיל נמי על הכוס That it's preferable, but not required, to be
 - ii) רבא thinks that our ברייתא might also hold
 - iii) that it's preferable, but not required, to be מבדיל נמי על הכוס
 - c) קשיא

- i) The אמוראי in our גמרא deduce from our ברייתא that
- ii) המבדיל בתפלה וכו'
 - iii) And if in fact our ברייתא
 - (1) could mean a preference rather than a דין
 - (a) why do the אמוראי assume that he already was
 - (i) מבדיל בתפלה
- d) תירוץ
 - i) because most people are מבדיל בתפלה
- 4) מהרש"א
 - a) Part I
 - i) קשיא
 - (1) Let's assume that you're right
 - (a) And that in theory our ברייתא might mean
 - (i) a preference to be מבדיל in both תפילה and הכוס על
 - (2) But the אמוראי who derive from our ברייתא that
 - (a) המבדיל בתפלה צריך שיבדיל נמי על הכוס
 - (3) Must understand that the ברייתא requires both מדינא
 - ii) תירוץ
 - (1) You're correct that the אמוראי read the ברייתא as setting out the דין
 - (2) But the ברייתא sets out only the דין that says that
 - (a) after תפלה we also need כוס
 - (3) It doesn't say that after כוס we also need תפלה
 - (4) And that's why רבא can't use the ברייתא to support his view
 - (a) That we always need both
 - iii) קשיא
 - (1) The גמרא in ברכות says that תפלה is the main הבדלה
 - (2) So once the ברייתא teaches that תפלה needs to be followed by כוס
 - (3) We also know that כוס, too, is not enough alone
 - iv) תירוץ
 - (1) must be that תוספות holds that רבא disagrees with the אמוראי in our גמרא
 - (2) and that while the אמוראי
 - (a) who derive from the ברייתא that
 - (i) המבדיל בתפלה וכו'

(b) Indeed hold that both are מדינא

(3) רבא holds that the ברייתא proves nothing

(4) because הנכנס לביתו doesn't necessarily imply

(a) that he was מבדיל בתפלה at all

v) קשיא

(1) if so

(a) why does תוספות need to explain that

(i) רבא holds that

1. the אמוראי conclude from our ברייתא

2. That he was already מבדיל בתפלה

3. because most people do so

(2) You just said that רבא

(a) disagrees with our אמוראי

(b) And holds that the ברייתא itself can deal

(i) With where he wasn't מבדיל בתפלה at all

b) Part II

i) קשיא

(1) how can תוספות propose

(a) That רבא interprets our ברייתא

(i) To mean that to be מבדיל both בתפלה and על הכום

(ii) Is a preference and not a דין

(iii) The same as in the אמינא הוה for the ברייתא in ברכות

(2) We know

(a) that הוה אמינא is rejected in ברכות

(b) and that the מסקנא holds

(i) that it's a preference **not**

1. to be מבדיל both בתפלה and על הכום

תד"ה שמע מינה ברכה טעונה כוס

- 1) Introduction based on מהרש"א
 - a) רבן גמליאל requires בהמ"ז for drinking wine
 - b) A יחיד needs a ברכה של כוס
 - i) even where he is not מזמן two others
 - c) It follows that
 - i) When a יחיד makes בהמ"ז for wine
 - (1) As רבן גמליאל requires
 - ii) He needs a ברכה של כוס
- 2) תוספות
 - a) קשיא
 - i) If so
 - (1) When a יחיד eats bread or drinks wine
 - (a) He needs to make בהמ"ז
 - (2) And when he makes בהמ"ז he needs a ברכה של כוס
 - (a) Even when he is alone
 - (3) And once he drinks ברכה של כוס
 - (a) He needs to make בהמ"ז again
 - ii) So the chain never ends
- 3) מהרש"א
 - a) קשיא
 - i) but why would you not have the same chain
 - (1) even if you held
 - (2) That there is no ברכה של כוס for a יחיד
 - ii) Since רבן גמליאל requires בהמ"ז for יין
 - iii) Presumably he also requires זימון
 - iv) And once there is זימון he needs a ברכה של כוס
 - v) So the chain starts again
 - b) תירוץ
 - (1) Your assumption is wrong
 - (2) Even רבן גמליאל agrees that there is זימון only for פת

תד"ה ושמע מינה כוס של ברכה צריכה שיעור

1) גמרא

- a) A ברייתא says
 - i) הנכנס לביתו במוצאי שבת
(1) אם אין לו אלא כוס אחד
(a) מניחו על לאחר המזון
(b) ולאחריו מברך על היין והבדלה על הכוס
- b) קשיא
 - i) why doesn't he make ברכה של כוס on a משהו of the יין
 - ii) and use the rest of the כוס for הבדלה
- c) תירוץ
 - i) This proves that
 - ii) כוס של ברכה
 - iii) Must have at least a יין רביעית

2) גמרא בברכות

- a) ב"ש סברי דבהמ"ז טעונה כוס
- b) קשיא
 - i) What about a משנה that says
(1) בא להם יין לאחר המזון אם אין שם אלא אותו הכוס
(2) בית שמאי אומרים מברך על הכוס ואח"כ מברך על המזון
 - ii) Doesn't הכוס על המזון prove that he needn't reserve the כוס for בהמ"ז
- c) תירוץ
 - i) Not necessarily
 - (1) He says בורא פרי הגפן
 - (2) pours a משהו into his hand and sips it
 - (a) because שיטעום המברך צריך
 - (3) And leaves the rest of the כוס for בהמ"ז
- d) קשיא
 - i) Why must it be that he sips from his hand
- e) תירוץ
 - i) Because the משנה says אין שם אלא אותו הכוס

- ii) So there is no other כוס to pour the sip into
 - iii) And if he were to sip from the first כוס he would be פוגם the כוס for בהמ"ז
 - iv) So it must be that he pours the bit of wine into his hand
- 3) תוספות
- a) קשיא
 - i) Maybe
 - (1) in our ברייתא the כוס של ברכה doesn't need a שיעור
 - (2) and the reason he can't pour wine off for הבדלה into a second כוס
 - (a) is that there is only one כוס
 - ii) After all, our ברייתא uses the same words
 - (1) אין לו אלא כוס אחד
 - (2) that the גמרא in ברכות takes as meaning
 - (a) not that there is only a כוס-worth of יין
 - (b) but that there is only one physical כוס
 - b) תירוצ'
 - i) Keep in mind that all agree that
 - (1) he need drink only a משהו for the בפה"ג for the יין itself
 - (a) and that no one even contemplates
 - (i) that the ברייתא can suggest that a שיעור is necessary
 - (2) So it's illogical to say אין לו כוס אחד means
 - (a) He has only one רביעית
 - (i) Where the unlikely implication is that he doesn't even have a משהו extra for בפה"ג
 - (b) Much more likely
 - (i) Even though it must be a very rare event
 - 1. is that it means he has only one physical cup
 - 2. And the issue is how to accomplish both בפה"ג on לסעודה and כוס של ברכה
 - a. on one cup
 - 3. without being פוגם the cup
 - 4. for which the ברייתא teaches the רבותא
 - a. that he can pour off a bit into his hand
 - ii) But in our גמרא

- (1) where we can accept that both הבדלה and כוס של ברכה require a רביעית
- (2) We readily accept that this is what the ברייתא means
 - (a) because it allows us to explain that by אין לו אלא כוס אחד
 - (i) The ברייתא means
 - 1. he doesn't have two שיעורים
 - 2. which is a much more common event
 - a. than to say he has only one cup

תד"ה שמע מינה טעם מבדיל

- 1) גמרא
 - a) A ברייתא says
 - i) הנכנס לביתו במוצאי שבת
 - ii) אם אין לו אלא כוס אחד
 - iii) מניחו עד לאחר המזון
 - iv) ולאחריו מברך על היין והבדלה על הכוס
 - b) שמע מינה טעם מבדיל
- 2) (מהרש"א as explained by תוספות)
 - a) There is a דאמר מאן who says
 - i) That if someone eats before קידוש
 - ii) He can't make קידוש until the next morning
 - b) טעם מבדיל teaches
 - i) That the rule for הבדלה is different
 - ii) And that if he ate before הבדלה
 - iii) He needn't wait until the morning to make הבדלה
- 3) מהרש"א
 - a) קשיא
 - i) Why doesn't תוספות say more simply that the ברייתא teaches that
 - (1) Eating doesn't relieve a person
 - (a) from the חיוב to make הבדלה altogether
 - b) תירוץ
 - i) Because we already know that דין from another ברייתא
 - (1) That says if a person didn't make הבדלה on מוצאי שבת
 - (a) He can make הבדלה any time during the week
 - (i) Even though he will certainly have eaten before
 1. he eventually makes הבדלה

דף קו.

תד"ה זוכרהו על היין

- 1) גמרא
 - a) זכור את יום השבת לקדשו
 - b) זוכרהו על היין
- 2) תוספות
 - a) ונראה דקידוש על היין אסמכתא היא כדמשמע בריש נזיר וכו'
- 3) מהרש"א
 - a) קשיא
 - i) Why doesn't תוספות prove that יין must be an אסמכתא
(1) And not a דין דאורייתא
 - ii) דף קז: from
(1) Where there is a מאן דאמר דמקדשין על שכר (a)
 - b) תירוצ'
 - i) Because maybe יין is דאורייתא
 - ii) And שכר is permitted because it's חמר מדינה
(1) and counts as יין

ד"ה הוה גחין ושתי

1) גמרא

- a) קידוש made רב אשי for a group
- b) A סבא in this group drank his wine
 - i) after רב אשי made קידוש
 - ii) but before רב אשי drank his own wine

2) תוספות (as explained by מהרש"א)

- a) קשיא
 - i) What about the rule that אין המסובין רשאים לטעום עד שיטעום המברך (1)
- b) תירוצ (based on a גמרא in ראש השנה)
 - i) That rule applies only to המוציא
 - ii) But it doesn't apply to קידוש
- c) ירושלמי disagrees
- d) Exactly what ירושלמי holds depends on two possible גרסאות
 - i) First גרסא
 - (1) קידוש and המוציא are treated the same
 - (a) the others can eat פת before the מברך eats
 - (i) if they have their own ככר
 - (ii) but not if they don't have their own ככר
 - (b) the others can drink their יין before the מברך drinks
 - (i) if they have their own כוסות
 - (ii) but not if they don't have their own כוסות
 - ii) Second גרסא (some attribute this גרסא to מהרש"ל)
 - (1) קידוש and המוציא are not treated the same
 - (a) the others can't eat פת before the מברך eats
 - (i) whether or not they have their own ככר
 - (b) the others can drink their יין before the מברך drinks
 - (i) if they have their own כוסות
 - (ii) but not if they don't have their own כוסות

3) מהרש"א

- a) גרסא must have followed the first תוספות

- b) based on
 - i) the following תוספות ושאלה ותשובה in
 - ii) As interpreted by מהרש"א
 - c) שאלה
 - i) According to ירושלמי
 - ii) may the others drink first
 - iii) if at the time of קידוש they hold empty כוסות
 - iv) and the מברך then pours wine from his כוס into their כוסות
 - d) תשובה
 - i) For המוציא the ירושלמי said that
 - (1) the others can eat first
 - (2) only if at the time of the ברכה
 - (3) They already held in their hands the ככרות they were going to eat
 - (4) {note that this is correct only according to the first גרסא}
 - ii) so for קידוש also
 - (1) The others can drink first
 - (2) Only if
 - (a) when the מברך made קידוש
 - (3) The others already held in their כוסות
 - (a) The actual wine that they were going to drink
- 4) אחרונים
- i) The final part of תוספות
 - ii) “וגם בהמוציא יש להוכיח מירושלמי”
 - iii) Suggests that
 - (1) תוספות needs additional proof
 - (a) that ירושלמי says that המוציא is treated the same as קידוש
 - (2) Because this learning could not be derived from the גרסא
 - (3) Because the second גרסא is correct

דף קו:

רשב"ם ד"ה נוטל ידיו לא יקדש

- 1) גמרא
 - a) אמר רב ברונא אמר רב הנוטל ידיו לא יקדש
- 2) רשב"ם
 - a) Because קידוש is
 - i) מפסיק בין נטילה לאכילה
 - b) קשיא
 - i) why doesn't the גמרא also say
 - (1) הנוטל ידיו לא יבדיל
 - (2) In order that הבדלה not be a הפסקה
 - (a) Between נטילה and אכילה
 - c) תירוצ'
 - i) Because if קידוש is a הפסק between נטילת ידים וסעודה
 - (1) even though there is a tie between קידוש וסעודה
 - (a) because אין קידוש אלא במקום סעודה
 - ii) Then it goes without saying that
 - (1) סעודה which has no tie to the הבדלה
 - (2) Is certainly a הפסק
- 3) מהרש"א
 - a) קשיא
 - i) הנוטל ידיו לא יקדש מאן דאמר רב is the
 - ii) and רב holds
 - (1) יש קידוש שלא במקום סעודה

רשב"ם ד"ה דחביבא לי'

1) גמרא

a) אמר רב ברונא אמר רב הנוטל ידיו לא יקדש

i) Because קידוש is

(1) מפסיק בין נטילה לאכילה

b) קשיא

i) והא זימנין דחביבא עלי' דרב ריפתא ומקדש אריפתא

ii) So it must be

(1) נוטל ידים קודם קידוש

(2) and that he was קידוש is not a הפסק between נטילת ידים and אכילה

2) רשב"ם

a) It's only for קידוש that one can use bread

b) But for הבדלה if he has no wine he should be יוצא with תפלה

3) מהרש"א

a) But if שכר is חמר מדינה he can use שכר

תד"ה מקדש אריפתא

1) גמרא (as explained by רשב"ם)

a) אמר רב ברונא אמר רב הנוטל ידיו לא יקדש

i) Because קידוש is

(1) מפסיק בין נטילה לאכילה

(2) and counts as a היססה הדעת for the נטילה

b) קשיא

i) והא זימנין דחביבא עלי' דרב ריפתא ומקדש אריפתא

ii) And when he was מקדש on פת

(1) נוטל ידים קודם קידוש

(2) and that קידוש is not a הפסק between נטילת ידים and אכילה

iii) So we ought to conclude that the same would be true

(1) where he is ידיו נוטל

(2) Before he's on מקדש

2) מהרש"א Part 1 (as explained by תוספות)

a) קשיא

i) Why do you compare

(1) קידוש על היין before נטילה

(2) קידוש אריפתא before נטילה with

ii) Where he's אריפתא מקדש

(1) He washes his hands and makes ברכת המוציא before קידוש

(a) So that there is no הפסק between נטילה and מוציא

(2) the הפסק for קידוש comes

(a) after the ברכת המוציא

(b) between the ברכה and the אכילה

(c) at a time when we are מיקל and allow a הפסק

(d) even to be sure that "animals have been fed"

iii) but where he's על יין מקדש

(1) and he doesn't say המוציא until after קידוש

(2) the הפסק is more severe

3) מהרש"א Part 2

i) While רשב"ם holds that על הפת מקדש

- ii) disagrees and proves his position
 - iii) from a ירושלמי that says
 - (1) אין מקדשין בלא יין אבל מבדילין בלא יין
 - (2) אמר ר' יוסי ב"ר בון מקום שאין יין שליח צבור יורד לפני התיבה וכו'
- 4) מהרש"א
- a) ר' יוסי ב"ר בון explains that the proof is from
 - i) if מקדשין על הפתח
 - (1) Why would we require שליח צבור יורד וכו'
 - b) אין מקדשין בלא יין says that the proof is from the direct statement that
 - i) but this is problematic
 - (1) because a ברייתא בדף קז. also says אין מקדשין אלא על היין
 - (a) and why is the ירושלמי more of a proof than our ברייתא
- 5) Part 3 תוספות
- a) we know that
 - i) מבדילין בשכר היכא דהוי חמר מדינה
 - b) שאלה
 - i) can we be
 - (1) מקדש בשכר היכא דהוי חמר מדינה
 - c) תשובה
 - i) Obviously, it's אסור because the ירושלמי says
 - (1) אין מקדשין בלא יין
 - d) קשיא
 - i) Not necessarily
 - ii) Maybe ירושלמי deals with where
 - (1) שכר לאו חמר מדינה
- 6) מהרש"א
- a) קשיא
 - i) But it can't be that ירושלמי deals in a case where
 - (1) שכר לאו חמר מדינה
 - (a) Because if so how can ירושלמי say
 - (i) מבדילין בלא יין

תד"ה טעם אינו מקדש

- 1) גמרא (as explained by רשב"ם)
 - a) טעם אינו מקדש עד למחר קודם אכילה
- 2) Recall the גמרא at דף קא. (as explained by מהרש"א)
 - a) ר' יוחנן holds that
 - i) בבית הכנסת where one person made קידוש for others
 - (1) those who listen are יוצא חובתן
 - (2) and
 - (a) if those who listened drank wine בבית הכנסת
 - (b) They don't need a new ברכה either to drink wine at home
 - (c) Because we don't consider that היסח הדעת שינוי מקום counts as
 - ii) But if they didn't drink המדרש בבית
 - (1) They must make a ברכה to drink wine at home
 - (2) because there would be a הפסק
 - (3) between the ברכה and the שתייה
 - b) שמואל disagrees
 - i) and holds that in the case just mentioned for ר' יוחנן
 - ii) that is, where he drank wine בבית הכנסת
 - iii) He needs a new קידוש at home
- 3) (as explained by מהרש"א) תוספות
 - a) שמואל קשיא
 - i) Once the others drank בבה"כ
 - ii) how, if טעם אינו מקדש
 - iii) Can שמואל permit them to make קידוש at home that night
- 4) מהרש"א
 - a) קשיא
 - i) Maybe in fact שמואל requires that they make another קידוש
 - ii) not that night
 - iii) but in the morning

דף קז.

רשב"ם ד"ה מקדש אשיכרא

- 1) (רשב"ם as explained by גמרא)
 - a) אמר רב הונא אמר רב
i) אסור לקדושי ולאבדולי בשיכרא אף היכא דחמר מדינה הוא
 - b) himself רב
i) made קידוש on שיכרא even where it wasn't חמר מדינה
ii) For the special reason that חביבא לי'
- 2) מהרש"א
 - a) קשיא
i) If the חמר מדינה that רב used for קידוש was שכר
ii) Why do you need to explain that he used it because חביבא לי'
iii) Everyone agrees that חמר מדינה can be used for קידוש
(1) Regardless of חביבא לי'
 - b) תירוץ
i) It wasn't חמר מדינה
ii) And the reason רב used it anyway
(1) Was because חביבא לי'

תד"ה אמימר

1) גמרא

a) לישנא קמא דרבא

i) מי שלא הבדיל במוצאי שבת

מבדיל והולך כל השבת כולו (כלומר עד רביעי בשבת) (1)

b) לישנא בתרא דרבא (ע"פ אמימר)

i) מי שלא הבדיל במוצאי שבת מבדיל והולך כל היום כולו

2) (מהרש"א as explained by תוספות)

a) הלכה is that

i) מבדיל והולך כל השבת כולו

b) Here's proof

i) On תשעה באב that falls on Sunday

ii) We make הבדלה on Monday

תד"ה אם טעם מלא לוגמא

- 1) גמרא
 - a) המקדש וטעם מלא לוגמא יצא
- 2) (מהרש"א as explained by תוספות)
 - a) In יומא the גמרא explains that
 - i) מלא לוגמא is רוב רביעית (1)
 - b) This is for the average person
 - c) but a רוב רביעית is less than מלא לוגמא for עוג מלך הבשן
 - i) So that for קידוש, he would need to drink more than רוב רביעית
 - d) In short
 - i) the main שיעור
 - ii) is מלא לומא of the person who makes קידוש
 - iii) Not רוב רביעית
 - e) This is clear from כפור יום
 - i) where we say מיתבא דעתי במלא לוגמא (1)
 - ii) and certainly עוג מלך הבשן
 - (1) needs to drink more to be מיתבא דעתי
 - (2) than the average person

דף קז:

תד"ה דלמא אתי

1) גמרא

- a) ערב פסחים סמוך למנחה לא יאכל אדם
- b) איבעיא להו
 - i) סמוך למנחה גדולה תנן
 - ii) ומשום ...
- c) או דלמא סמוך למנחה קטנה תנן
 - i) Because having eaten that late
 - ii) He may later eat
 - (1) מצה באכילה גסה
 - iii) And what's eaten גסה באכילה
 - (1) Doesn't count as אכילה

2) רשב"ם

- a) קשיא
 - i) מצה for אכילה גסה We're concerned with
 - ii) קרבן פסח for אכילה גסה Why aren't also concerned with
- b) One תירוץ
 - i) The גמרא wants to point out
 - ii) בזמן הזה even That
 - iii) Where there is no קרבן פסח
 - iv) מן המנחה He still shouldn't eat
 - v) מצה for אכילה גסה Because we're concerned about

3) Part 1 תוספות

- a) קשיא
 - i) In נזיר the גמרא asks
 - (1) if a person eats פסח with אכילה גסה
 - (2) why do we call him a רשע
 - (3) true it's not מן המובחר
 - (4) But he's יוצא ידי קרבן פסח anyway**
 - ii) Given that he is יוצא
 - iii) why are we concerned with אכילה גסה in our גמרא

- b) First תירוץ
- i) In נזיר we're not dealing with extreme אכילה גסה
 - (1) That's why the גמרא says he is יוצא
 - ii) Our גמרא is concerned lest אכילה גסה be so extreme
 - (1) That it doesn't count as אכילה altogether
 - iii) מהרש"א
 - (1) קשיא
 - (a) Then why didn't the גמרא בנזיר answer that
 - (b) He's a רשע
 - (i) In a case of extreme אכילה גסה
 - (ii) where he is not יוצא at all
- c) Second תירוץ (as explained by מהרש"א)
- i) in נזיר
 - (1) The גמרא deals with קרבן פסח, not with מצה
 - (2) יוצא קרבן פסח a person is בדיעבד
 - (a) if he made a קרבן פסח
 - (b) even if he didn't eat it at all
 - (3) and that's why he's not a רשע
 - (a) if he eats פסח באכילה גסה קרבן פסח
 - ii) in our גמרא
 - (1) We deal with מצה, not with קרבן פסח
 - (2) There is no מצוה to make מצה
 - (3) So he must eat מצה to be יוצא
 - (4) And that's why אכילה גסה isn't effective
- 4) מהרש"א
- a) Recall the קשיא by רשב"ם
 - i) why are we concerned with אכילה גסה
 - (1) For מצה
 - (2) And not for קרבן פסח
 - b) The second תירוץ of תוספות also answers this קשיא
 - i) קרבן פסח is not a concern for אכילה גסה
 - ii) Because בדיעבד he's יוצא his קרבן פסח חיוב
 - iii) By making the קרבן

i) Even if he doesn't eat it at all

דף קח.

תד"ה רב ששת הוה יתיב בתעניתא

- 1) גמרא
 - a) רב ששת
 - b) הוה יתיב בתעניתא כל מעלי יומא דפסחא
- 2) (מהרש"א as explained by תוספות)
 - a) קבלה לשם ענוי implies תענית
 - b) This wasn't the case for רב ששת
 - c) So the use of the term תעניתא is לא דוקא
 - d) The גמרא means only that he avoided eating

דף קח:

רשב"ם ד"ה הכי גרסינן ותוס' ד"ה ואת אמרת

שמואל	ברייתא	
הו"א לרש"י (לפי הבנת רשב"ם)	רביעית מזוג בין כולן	רביעית מזוג לכ"א
הו"א לרש"י (לפי הבנת תוס')	רביעית מזוג בין כולן	רביעית חי בין כולן
ה"א לרשב"ם	שיעור חי לכ"א כדי שימזגנו ויעמוד על כוס ברכה שהיא לאו דוקא רביעית	רובע רביעית חי לכ"א
ה"א לתוספות	רובע רביעית חי לכ"א	רביעית חי לכל אחד

1) גמרא

a) אמר שמואל ארבע כוסות הללו צריך שיהא בהן מזיגת כוס יפה

b) קשיא

i) מיתיבי מברייתא

(1) ארבע כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי רביעית

(2) קתני מיהת כדי רביעית ואת אמרת כוס יפה

c) תירוץ

i) The תירוץ depends on the שטות we'll discuss below

2) Basic principles:

a) Wine is ביינ חי by adding three parts water to one part

b) רביעית מזוג בין כולן

i) means

(1) one רביעית מזוג

(2) for all ארבע כוסות together

ii) And is the same as

(1) רובע רביעית מזוג

(a) for each of the ארבע כוסות

iii) And is also the same as

(1) רובע רובע רביעית חי

- (a) for each of the ארבע כוסות
- (b) once the יין חי was נמזג
- c) רביעית מזוג לכל אחד
 - i) Is the same as
 - (1) רביעית חי בין כולן
 - (2) once the יין חי was נמזג
- 3) There are four שיטות to explain the גמרא
- 4) רשב"ם as understood by שטת רש"י
 - a) In the גמרא הוה אמינא the גמרא assumes that
 - i) שמואל requires only
 - (1) רביעית מזוג בין כולן
 - ii) While the ברייתא requires
 - (1) רביעית מזוג לכל אחד ואחד
 - b) The גמרא concludes that
 - i) שמואל also requires
 - (1) רביעית מזוג לכל אחד ואחד
 - c) שטה by both רשב"ם and תוספות on this קשיא
 - i) קשיא
 - (1) since neither שמואל nor the ברייתא mention the words
 - (a) "לכל אחד ואחד"
 - (2) Why does the הוה אמינא think
 - (a) That שמואל means בין כולן
 - (b) And the ברייתא means לכל אחד ואחד
- 5) תוספות as understood by שטת רש"י
 - a) In the גמרא הוה אמינא the גמרא assumes that
 - i) שמואל requires only
 - (1) רביעית מזוג בין כולן
 - (2) The same as in the understanding of רש"י by רשב"ם
 - ii) While the ברייתא requires
 - (1) רביעית חי בין כולן
 - iii) Note that
 - (1) רביעית חי בין כולן
 - (2) Is equivalent in amount to

- (a) רביעית מזול לכל אחד ואחד
- (3) And again is the same as in the understanding of רשב"ם by רש"י
- (4) And differs only in that the ברייתא uses the words
 - (a) "בין כולן"
 - (b) Instead of "לכל אחד ואחד"
- b) The גמרא concludes that
 - i) שמואל also requires
 - (1) רביעית מזוג לכל אחד ואחד
 - (2) Which
 - (a) as we just said
 - (i) is the same as the
 1. רביעית חי בין כולן
 2. That the ברייתא requires
 - c) (מהרש"א as explained by קושית תוספות)
 - i) The קשיא we asked earlier on רשב"ם לפי הבנת רשב"ם
 - (1) Is certainly not a problem for התוספות רש"י לפי שטת התוספות
 - (2) Because the ברייתא in fact means בין כולן, the same as שמואל
 - ii) But we have another קשיא:
 - (1) Why do you assume that
 - (a) שמואל means
 - (i) רביעית מזוג בין כולן
 - (b) while the ברייתא means
 - (i) רביעית חי בין כולן
- 6) שטת רשב"ם
 - a) In the גמרא the הוה אמינא assumes that
 - i) שמואל
 - (1) חי לכל אחד requires enough requirements
 - (a) to permit מציגה to raise it to ברכה של כוס requirements
 - (2) שמואל says nothing about a רביעית
 - ii) The ברייתא
 - (1) רובע רביעית חי לכל אחד requires
 - (2) In order that מציגה bring it to a רביעית
 - b) The גמרא concludes that

- i) חי לכל אחד also requires enough שמואל
 (1) In order that רביעית bring it to a מזיגה
- 7) שטת תוספות
- a) In the גמרא הוה אמינא the גמרא assumes that
- i) שמואל requires
 (1) רובע רביעית חי לכל אחד
- ii) The ברייתא requires
 (1) רביעית חי לכל אחד ואחד
 (2) In order that מזיגה bring it to more than a רביעית
- b) The גמרא concludes that
- i) The ברייתא requires
 (1) רביעית מזוג לכל אחד ואחד
 (2) Which is the equivalent of the שיעור of שמואל
- 8) מהרש"א
- a) קשיא
- i) why isn't תוספות bothered by the same קשיא it asked for רש"י:
 (1) why do you assume that the ברייתא refers to חי
 (2) at the same time that you assume שמואל meant מזוג
- 9) Here is a table that explains summarizes ותוספות רש"י מחלוקת רש"י (as explained by מהרש"א)

להוצאת שבת	כוס של ברכה	
רובע רביעית חי	רובע רביעית חי עם מים אף פחות מרביעית מזוג	אביי ע"פ רש"י
רביעית חי או מזוג ופטור ברובע רביעית חי	רביעית חי או מזוג	אביי ע"פ תוספות דכאן
רביעית חי ולא רביעית מזוג (אולי אף במזוג ולא נקטו חי אלא לאפוקי רובע רביעית חי)	רביעית חי	אביי ע"פ תוספות שבת

דף קט.

תד"ה רביעית של תורה

1) Introduction

- a) רביעית הלוג = 1.5 ביצים
- b) לוג = 6 ביצים
- c) הין = 12 לוג = 3 קבין
- d) קב = 4 לוגין
- e) סאה = 6 קבין
- f) איפה = 3 סאין
- g) מקוה = 40 סאה = 240 קבים = 960 לוגין = 3,840 רביעיות**
- h) טפח = 4 אצבעות
- i) אמה = 6 טפחים = 24 אצבעות
- j) רומו של מקוה = 3 אמות = 72 אצבעות
- k) אורכו ורוחבו של מקוה = 1 אמה = 24 אצבעות
- l) אצבע $1/5$ + אצבע $1/2$ + אצבעות 2 = אצבעות 2.7
- m) ירושלמיות 5 = מדבריות 6
 - i) so that a ירושלמי $5/6$ סאה מדברי is equal to
 - n) ציפוריות 5 = ירושלמיות 6
 - i) so that a ציפורי $5/6$ סאה ירושלמי is equal to

2) Our task is to prove that the volume of a רביעית הלוג

- a) is equal to the volume of a rectangular solid
- b) whose dimensions are אצבעות 2 X אצבעות 2 X אצבעות 2.7

3) Approach:

- a) We've proved in 1(g) that the volume of a מקוה is 3,840 רביעית
- b) We will have solved our task once we prove that
 - i) a box with dimensions of אצבעות 2 X אצבעות 2 X אצבעות 2.7
 - ii) has a volume equal to $1/3,840$ of the volume of a מקוה

4) The proof

- a) The אצבע 2.7 height of this box is $3/80$ of the אצבע 72 height of the full מקוה
 - i) Because $2.7/72 = 3/80$
- b) The אצבע 2 length of this box is $1/12^{\text{th}}$ of the אצבע 24 length of the full מקוה

- c) The 2 אצבע width of this box is $1/12^{\text{th}}$ of the 24 אצבע width of the full מקוה
- d) The volume of the מקוה is equal to its height (H), times its length (L), times its width (w), or HLW
- e) The volume of the box is equal to $3H/80$, times $L/12$, times $W/12$ or $HLW/3,840$, or $1/3,840^{\text{th}}$ of the volume of a מקוה
- f) This proves that a רביעית has the same volume as 2 אצבעות X אצבעות 2 X 2.7 אצבעות
- 5) (מהרש"א as explained by תוספות)
- a) קשיא
- i) ירושלמי says a רביעית is $2 \times 2 \times (1+1/2+1/3)$, or $1-5/6$
- ii) פייטן says a רביעית is $2 \times 2 \times (2, \text{ minus } 1/6)$, or $1-5/6$
- iii) In short, they both say
- (1) a רביעית is $2 \times 2 \times 1-5/6$
- iv) Our prior calculations were based on a height of 2.7 אצבעות
- v) How do the calculations work for a height of $1-5/6$ אצבעות
- b) First תירוץ on why ירושלמי has a different measure for height
- i) The $1-5/6$ height in the ירושלמי and the פייטן is in ציפורי measurement
- ii) The 2.7 height in our גמרא is in מדברי measurement
- iii) The two are equivalent:
- (1) First convert 2.7 מדברי to 6ths; $2.7 \times 6 = 16.2 = 16-1/5$ 6ths מדברי
- (2) Convert this to ירושלמיות by multiplying by $5/6$
- (a) $16.2 \times 5/6 = 13.5$ sixths
- (3) convert this to ציפוריות by again multiplying by $5/6$
- (a) $13.5 \times 5/6 = 11-1/4$ sixths
- (4) ignore the $1/4$ of a 6th for a moment, which is equal to $1/45$ of the $11-1/4$ sixths full height ($11-1/4 = 45/4$)
- (5) you're left with 11 sixths which is $1-5/6$ and which explains the ירושלמי and the פייטן
- iv) קשיא
- (1) What about the $1/4$ of a sixth that we just ignored when we calculated the height of the box for ירושלמי
- v) תירוץ
- (1) First consider this other קשיא on ירושלמי
- (a) קשיא

- (i) We just said that ירושלמי deals with ציפוריות while we deal with מדבריות
- (ii) Then how is it that ירושלמי still has the length and width at 2 and 2
- (iii) Shouldn't we do the following calculations to convert each of the length and the width to ציפורי:
 1. first convert each dimension to 6ths, so that each dimension is $12/6$
 2. then convert to ירושלמיות by multiplying the numerator for each dimension by $5/6$ you get $10/6$
 3. to convert to ציפוריות multiply the numerator for each dimension again by $5/6$
 4. to get $8-2/6$ sixths for each of the length and the width

(b) תירוץ

- (i) Part 1 – the concept of the תירוץ
 1. the solid that בבלי takes as being rectangular
 - a. with a length and width of 2 מדבריות
 2. ירושלמי instead takes as being a cylinder with a diameter of 2 ציפוריות
 3. The area of a cross section of the cylinder is 3
 4. This is the same as the area of a square with a side of
 - a. $9/6$ (1.5) אצבע on a צפורי basis
 - b. or a side of 2 אצבעות on a מדברי basis
 - c. { רש"ש
 - i. קשיא
 - ii. itself says that the area of the circle (3 square אצבעות on a צפורי basis) is equal to the area of a rectangle of 2×1.5
 - iii. this is a larger area than the 2.25 area of a square with a side of 1.5 ציפורי or the equivalent square with a side of 2 מדברי }
 5. $9/6$ is $4/6^{\text{th}}$ of a sixth ($4/36$) greater than the $8-2/6$ measurement we mentioned earlier
 6. This slight excess in the size of a side
 7. roughly counterbalances the $1/4$ of a sixth ($1/24$) shortfall in height that we ignored earlier
- (ii) Part 2 – Proof (all based on 3 as an approximation of pi)

1. The cross section of the cylinder
 - a. is a circle with a diameter of 2
 2. The area of the circle is 3
 3. because the area of any circle with a diameter of X
 - a. Is equal to $\frac{3}{4}$ of the area of a square with a side of X
 4. Here's proof
 - a. See the circle and triangle diagrams in מהרש"א
 - b. Taking pi as 3, the circumference of a circle with a diameter of 2 is pi times the diameter, or 6.
 - c. strip open the circle shown in the diagram to yield a triangle with a base of 6 and a height of 1
 - d. the area of this triangle is 3
 - e. Here's proof:
 - i. cut this triangle into 2 right triangles as shown in the diagram
 - ii. The height of each right triangle is 1, the other side of each right triangle is 3
 - iii. Join the two triangles along their hypotenuses as in the diagram to yield a rectangle with sides of 1 and 3, and with an area of 3
 5. so the area of a circle with a diameter of 2 ($12/6^{\text{th}}$) is equal to
 - a. $\frac{3}{4}$ of the area of a square with a side of 2
 - b. and 100% of the area a rectangle with the sides of 2 and 1.5
- c) Second תירוץ on why ירושלמי has a different measure for height
- i) Part 1 – the concept of the תירוץ
 - (1) ירושלמי
 - (a) isn't precise and means a height of $1-4/5$ (1.8) instead of $1-5/6$.
 - (b) deals only in מדבריות, the same as בבלי
 - (2) the solid that בבלי takes as being rectangular
 - (a) with a length and width of 2
 - (b) ירושלמי instead takes as being a cylinder
 - (i) inside which there is a square with a side of 2
 - (ii) so that the diameter of the circle
 1. is equal to the diagonal of the square

- (3) reducing the height of the cylinder from 2.7 to 1.8
 - (a) reduces the height by $\frac{1}{3}$
- (4) but this is counterbalanced by a $\frac{1}{3}$ increase
 - (a) in the area of the circle
 - (b) over the area of a square with a side of 2
- (5) The volume of a cylinder is equal to
 - (a) Its height
 - (b) Times the area of its circular cross-section
- (6) So in calculating the volume
 - (a) the $\frac{1}{3}$ increase in cross section
 - (b) offsets the $\frac{1}{3}$ decrease in height
- ii) Part 2 – Proof
 - (a) The diagonal of the square is equal to
 - (i) the diameter of the circle and
 - (ii) the side (2) times 1.4 (an approximation of the square root of two which is 1.414), or 2.8, or approximately 3
 - (b) We said before that the area of a circle is with a diameter of X is equal to $\frac{3}{4}$ of the area of a square with a side of X
 - (c) The area of a square with a side of 3 is 9
 - (d) So the area of the circle is 6
 - (e) So that by referring to a circle, the approach of ירושלמי resulted in an area that is 2 more than 4, or $\frac{1}{3}^{\text{rd}}$ of 6 more than the area of the square that our גמרא deals with
- iii) מהרש"א
 - (1) קשיא
 - (a) The excess area is computed מלגאו
 - (i) Meaning with reference to 4 instead of 6
 - (b) While the excess height is computed מלבר
 - (i) With reference to 2.7 instead of 1.8
 - (c) So that the increases and decreases
 - (i) Do not cancel out
- iv) רש"ש
 - (1) תירוץ
 - (a) the excess of 2 is also computed מלבר

- (i) with reference to 6
- (b) so that it is a $1/3$ increase מלבר
 - (i) the exact reverse of the $1/3$ decrease in height מלבר
- v) מהרש"א
 - (1) קשיא
 - (a) The actual words in ירושלמי are $1+1/2+1/3 = 1-5/6$
 - (i) and the actual words in פיוט are $2 - 1/6$
 - (b) We just said that what ירושלמי meant to say was
 - (i) $1+1/2+1/5+1/10 = 1.8$, or 2 less $1/5$
 - (c) Why didn't ירושלמי and the פייטן give more exact figures.
 - (2) תירוץ
 - (a) ירושלמי was imprecise because to give the exact figures
 - (i) would require
 1. four terms ($1+1/2+1/5+1/10$)
 2. rather than three ($1+1/2+1/3$)
 - (b) so in order not to מאריך
 - (i) the ירושלמי preferred the shorter formulation and לא דק
 1. especially since it's לחומרא because it results in a greater שיעור
 - (3) קשיא
 - (a) But the פייטן could just as easily have said $2 - 1/5$ as $2 - 1/6^{\text{th}}$
 - (4) תירוץ
 - (a) Once ירושלמי gave a non-מדויק-מזיק formulation
 - (b) The פייטן followed ירושלמי to yield the same result.

דף קט:

תד"ה אמה על וכו'

- 1) גמרא
 - a) ורחץ במים את כל בשרו
 - b) במי מקוה במים שכל גופו עולה בהן
 - c) וכמה הן אמה על אמה וכו'
- 2) (מהרש"א as explained by תוספות)
 - a) גמרא in עירובין says
 - i) מקומו של אדם אמה
 - b) Presumably, this means with clothing, for why would the גמרא state a measurement לגברא ערטילאי
 - c) This fits with a גמרא in בתרא that
 - i) a person's body itself
 - ii) without his clothing
 - iii) takes up less than an אמה
 - d) קשיא
 - i) Since no clothes are worn in the מקוה why need it be אמה על אמה
 - e) תירוץ
 - i) To permit a person to enter comfortably without his arms pressed against his body

תד"ה ד' כוסות

1) משנה

a) ולא יפחתו לו מארבע כוסות של יין

2) מהרש"א (as explained by תוספות)

a) ירושלמי

i) say רבנן

(1) אין מבשלין יין של תרומה מפני שממעטו

ii) says ר' יהודה

(1) מבשלין יין של תרומה מפני שמשביחו

b) קשיא

i) says in תרומות ר' יהודה:

(1) תורמין שאינו מבשל על מבשל דשאינו מבשל יפה טוב יותר

c) תירוץ (by יוחנן ר')

i) גרסאות בירושלמי the מחליף we are

ii) and it's who says ר' יהודה

(1) אין מבשלין יין של תרומה מפני שממעטו

d) ממעטו and ר' אלעזר ר' יוחנן disagree on the meaning of

i) one holds that ממעטו means a reduction in quantity

ii) the other holds that ממעטו means a reduction in quality

e) but it was not stated which of these two אמוראים hold which view

f) Since ר' יוחנן says

i) That ר' יהודה

(1) Who says

(a) שאינו מבשל יפה טוב יותר

(2) Is the מאן דאמר

(a) That בישול ממעטו

(3) it's obvious that ר' יוחנן is the אמורא

(4) Who says that מגרעו means a reduction in quality

דף קיג.

תד"ה עשה שבתך חול

1) גמרא

a) עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות

i) In other words, spend less if that's all you have

2) מהרש"א (as explained by תוספות)

a) קשיא

i) the גמרא says in מסכת ביצה that

(1) אם פחתו פוחתין לו

(2) ואם מוסיף מוסיפין לו

3) מהרש"א

a) קשיא

i) Why doesn't תוספות answer that

(1) אם מוסיף מוסיפין לו means

(a) that he needs to spend more only to buy

(i) the שבת דבר מועט extra for

1. for example כסא דהרסנא

(ii) that דף יב. תנא דבי אליהו refer to on

ii) And that he needn't spend significant amounts

(1) that would cause him

(2) To be מצטרך לבריות

b) תירוצ

i) The words ואם מוסיף מוסיפין לו suggest all-out expenditures.

תד"ה דמשייר מקידושא

- 1) גמרא
 - a) שלשה מנוחלי עולם הבא
 - i) ודמשייר מקידושא לאבדלתא
- 2) (מהרש"א as explained by תוספות)
 - a) Introduction
 - i) הבדלה has priority over קידוש
 - ii) because
 - (1) דאורייתא is קידוש
 - (2) דרבנן is הבדלה
 - b) The גמרא at דף קה: says that
 - i) כיבוד יום has priority over קידוש
 - ii) our גמרא understands סעודת שבת to mean כיבוד יום
 - c) When our גמרא praises “ודמשייר מקידושא לאבדלתא”
 - i) Our גמרא means that
 - (1) סעודת שבת has priority over הבדלה
 - (2) and that’s why we praise
 - (a) a person who doesn’t drink wine leftover from קידוש
 - (b) at his סעודת שבת
 - (c) And instead reserves the leftover wine for הבדלה
 - d) In sum, here is the order of priority
 - i) קידוש לילה
 - ii) הבדלה
 - iii) סעודת שבת
 - e) קשיא
 - i) Now that we know that סעודת שבת is more important than הבדלה
 - ii) It follows logically that
 - (1) הבדלה which has priority over קידוש לילה
 - (2) Must have priority over סעודת שבת
 - iii) So why does the גמרא at דף קה: need to tell us that
 - (1) סעודת שבת has priority over קידוש לילה
 - f) תירוץ

- i) You're right that we don't need the גמרא at דף קה: to tell us that
 - (1) סעודת שבת has priority over קידוש לילה
 - ii) When the גמרא there tells us that
 - (1) קידוש לילה קודם לכיבוד יום
 - (a) The גמרא means כיבוד יום in the sense of קידוש ביום
 - (i) And teaches that
 - 1. Although קידוש יום has priority over הבדלה
 - 2. קידוש יום has priority over קידוש לילה
 - iii) Here is the full order of priority
 - (1) קידוש לילה
 - (2) קידוש יום in the sense (דף קה: per) of כיבוד היום
 - (3) הבדלה
 - (4) סעודת שבת in the sense (per our גמרא) of כיבוד יום
- 3) מהרש"א
- a) The תוספות disagrees with טור
 - b) טור holds that
 - i) where there isn't enough wine for both קידוש לילה and הבדלה
 - ii) קידוש לילה has priority over הבדלה
 - (1) because
 - (a) he can make קידוש on פת
 - (b) but he can't make הבדלה on פת
 - iii) דמשייר מקידושא לאבדלתא
 - (1) Means
 - (a) We praise a person
 - (i) Who reserves for הבדלה
 - (ii) Wine he would otherwise use for קידוש
 - iv) the order of precedence is:
 - (1) הבדלה
 - (2) קידוש לילה
 - (3) קידוש היום
 - (4) כיבוד יום
 - c) Two קשיות on the טור
 - i) First קשיא

- (1) for קידוש
 - (a) there is an אסמכתא that requires wine
 - (b) and even רשב"ם
 - (i) who permits קידוש אפת
 - (ii) limits this to where he has no יין
- (2) for הבדלה
 - (a) הבדלה בתפלה is enough
 - (b) And is in fact the עיקר הבדלה
- ii) קשיא Second
 - (1) in saying נר חנוכה עדיף מיין לקידושא
 - (a) the פרסומי ניסא גמרא explains that this is because עדיף
 - (2) if טור is correct
 - (a) why not explain that this is because
 - (i) he can make קידוש אפת
- d) By the way טור also says that
 - i) נר חנוכה קודם להבדלה משום דאפשר לאבדולי בתפלה
 - ii) קשיא
 - (1) Why doesn't the טור rely on the same explanation
 - (a) The גמרא used for קידוש
 - (i) that פרסומי ניסא עדיף

דף קיג:

תד"ה ואין לו בנים

- 1) גמרא
 - a) שבעה מנודין לשמים
 - b) ושאין לו בנים ומי שאין לך תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו
- 2) תוספות
 - a) ושאין לו בנים refers only to a person
 - i) who has no children despite being married
 - b) Similarly, וציצית refers to תפילין
 - i) to one who owns וציצית but chooses not to wear them
 - c) A person is not מנודה if he doesn't have וציצית or תפילין
- 3) מהרש"א
 - a) קשיא
 - i) We understand that a person is not מנודה if he doesn't have וציצית (1) because
 - (a) if he isn't כנפות ד' לובש
 - (b) he has no וציצית חיוב
 - ii) But there is a חובת הגוף to buy and wear תפילין
 - iii) So why does תוספות make the חיוב תפילין conditional
 - b) תירוץ
 - i) בגוף נקי תפילין are conditional in the sense that they are worn only

תד"ה ג' חייהן וכו'

1) גמרא

a) שלשה חייהן אינם חיים, הרחמנין והרתחנין ואניני הדעת

2) תוספות

a) קשיא

i) In מסכת ביצה the גמרא also mentions

(1) המצפה לשלחן חבירו ומי שאשתו מושלת עליו ומי שייסורין מושלין בגופו

ii) Why aren't these three mentioned here?

b) תירוץ

i) Because our גמרא lists only inborn personality traits

(1) Similar to the following three

(a) שלשה הקב"ה אוהבן that are listed here for

(i) מי שאינו כועס מי שאינו משתכר ומי שאינו עומד על מדותיו

3) מהרש"א

a) קשיא

i) Why is drunkenness or non-drunkenness

(1) more of an inborn personality trait

(a) than the three aspects listed in מסכת ביצה

דף קיד.

תד"ה צריך לנהוג

1) גמרא

a) היודע בחבירו שגדול ממנו אפילו בדבר אחד חייב לנהוג בו כבוד

2) (מהרש"א as explained by תוספות)

a) This applies only if he didn't learn anything from his חבר שגדול ממנו

b) Because if he did

i) he must go beyond לנהוג בו כבוד

ii) and he must also call the חבר

(1) רבו ואלופו

תד"ה עד שמגיע

1) משנה

- a) הביאו לפניו לאחר שבירך על היין
 - i) לרשב"ם ירקות
 - ii) לר"ח שלחן שעליו מונחים מצות וירקות
- b) מטבל (כלומר אוכל) בחזרת (כלומר ירקות)
- c) עד (כלומר קודם) שמגיע לפרפרת הפת

2) תוספות

- a) מרור פרפרת הפת means
- b) The משנה refers to מרור as פרפרת הפת
 - i) as a reminder to eat מצה before מרור

3) מהרש"א

- a) קשיא
 - i) Why do we need this רמז when the משנה says outright הביאו לפניו מצה וחזרת וחסא (1)
 - (a) in that order
- b) תירוץ
 - i) because חזרת מצה is mentioned before (1) even though
 - (a) it is still possible that they are **equal** in rank
 - (i) and מצה happened to be mentioned first
 - (ii) because both מצה and מרור
 - (iii) could not be mentioned together as one word

תד"ה הביאו לפניו מצה

1) משנה

- a) הביאו לפניו לאחר שבירך על היין
 - i) לרשב"ם ירקות
 - ii) לר"ח שלחן שעליו מונחים מצות וירקות
- b) מטבל (כלומר אוכל) בחזרת (כלומר ירקות)
- c) עד (כלומר קודם) שמגיע לפרפרת הפת (כלומר מרור)
- d) הביאו לפניו מצה

2) מהרש"א (as explained by תוספות)

- a) קשיא
 - i) רבינו חננאל for
 - ii) Since they already brought in
 - (1) A table with מצות and ירקות
 - iii) Why does the משנה repeat at the end
 - (1) "הביאו לפניו מצה"
- b) תירוץ
 - i) Here is the procedure according to רבינו חננאל
 - (1) קידוש על היין
 - (2) מביאין לפניו שלחן שעליו מצה מרור וירקות
 - (3) עוקרין השלחן לפני ההגדה
 - (a) כדי שהבן שואל וכו' (a)
 - (4) ומיד מחזירין השלחן שעליו מצה ומרור וירקות מקודם
 - (a) כדי שיוכל מיד לומר בהגדה מצה זו מרור זו (a)

תד"ה אע"פ שאין חרוסת מצוה

1) משנה

- a) הביאו לפניו מצה וחזרת וחרוסת וכו'.
- b) אע"פ שאין חרוסת מצוה
- c) ר"א ברבי צדוק אומר מצוה

2) תוספות

- a) See דף קטו.
 - i) רשות מבטל מצוה
 - ii) דרבנן מבטל דרבנן
 - iii) There is a מאן דאמר that דאורייתא מבטל דאורייתא (1)
 - iv) And it's logical that this מאן דאמר also holds that דרבנן מבטל דרבנן (1)
- b) קשיא
 - i) If אין חרוסת מצוה
 - ii) how can he eat חרוסת with מרור
 - iii) the רשות of חרוסת
 - iv) should be מבטל the מצוה of מרור

3) מהרש"א

- a) Two קשיות
 - i) First קשיא
 - (1) The חרוסת מצוה ר"א ברבי צדוק who holds קשיא should apply even for
 - (2) מרור דאורייתא when בזמן הבית ר"א ברבי צדוק lived
 - (3) Now
 - (a) even though he holds חרוסת מצוה
 - (i) it's certainly only דרבנן
 - (4) So how can he eat חרוסת with מרור
 - (5) Why don't we say
 - (a) אתי דרבנן ומבטל דאורייתא
 - ii) Second קשיא
 - (1) according to the מ"ד who holds
 - (a) דאורייתא מבטל דאורייתא

- (2) And who would also hold that
- (a) דרבנן ומבטל דרבנן
- (3) The same קשיא applies even בזמן הזה
- (a) when מרור is also דרבנן:
 - (i) Even if חרוסת is a מצוה
 - (ii) how can he eat חרוסת with מרור
 - (iii) What about the rule דרבנן ומבטל דרבנן

דף קיד:

תד"ה זאת אומרת ותד"ה אמר רב הונא ותד"ה מתקיף לה

1) גמרא

a) Introduction

i) טיבולין are used to make two ירקות

ii) For the first טיבול

(1) מרור or other ירקות can be used

iii) The second טיבול

(1) Is made בזמנו דמרור

(a) Meaning after אכילת מצה

(b) And only with מרור

iv) If

(1) מצות אין צריכות כוונה

(2) And he uses מרור for the first טיבול

v) Then

(1) He is

(a) יוצא ידי חובת מרור

(i) with the first טיבול

(2) Whether or not he made ברכת מרור on the first טיבול

2) (מהרש"א as explained by רשב"ם according to ריש לקיש)

a) קשיא

i) Is the reason for second טיבול

(1) משום היכירה

(a) כדי שישאלו התינוקות

b) תירוץ

i) no

ii) the reason for the second טיבול is

(1) That he wasn't יוצא with the first טיבול

(2) Because

(a) מצות צריכות כוונה

(b) And in this case he had no כוונה

(c) Because he didn't make ברכת מרור for the first טיבול

(d) Because it was קודם זמנו

3) תוספות

a) קשיא

i) If we reject היכירא as a טעם for two טיבולי

ii) Why are there two טיבולי at all

a. He ought to do only one טיבול after the מצה

4) מהרש"א and the ריש לקיש according to תוספות (as explained by מהרש"א)

a) הקדמה

i) Even ריש לקיש agrees that

(1) A reason for two טיבולי is משום היכירא

ii) The only issue in the גמרא is

(1) Whether מצות אין צריכות כוונה

(2) So that he's יוצא with his first טיבול

(3) If he uses מרור for the first טיבול

b) ריש לקיש

i) Must be מצוות צריכות כוונה

ii) Because if אין צריכות כוונה

(1) In order to

(a) accomplish היכירא

(b) While at the same time avoiding

(i) יציאת ידי חובת מרור בטיבול ראשון קודם זמנו

(2) We should require that

(a) For the first טיבול

(b) he use ירקות other than מרור

c) מקשן

i) You're right

ii) We do tell him to use other ירקות for טיבול ראשון

iii) The משנה teaches that

(1) היכירא is so important that if

(a) he has no other vegetables

(b) we still require two טיבולי

(c) even though

(i) he'll have to use מרור for the first טיבול

(ii) and will be

1. יוצא ידי חובת מרור קודם זמנו

5) The שיטות of רב הונא and רב חסדא

a) The שיטה of רב הונא

i) רב הונא says he makes ברכת מרור on the second טיבול

ii) must be that רב הונא holds

(1) he wasn't

(a) יוצא ידי חובת מרור בטיבול ראשון

(b) Because מצות צריכות כוונה

(2) So that the later ברכה is not לבטלה

iii) it follows that רב הונא also doesn't require that

(1) he try to get other ירקות for the first טיבול

b) The שיטה of רב חסדא

i) רב חסדא says he makes ברכת מרור on the first טיבול

(1) because he can't make a ברכה לאחר שמילא כריסו

ii) must be that מצות צריכות כוונה

(1) Because if

(a) מצות אינן צריכות כוונה

(b) רב חסדא

(i) should have explained that

1. The reason he can't make the ברכה on 'ב' טיבול

2. Is that it's a ברכה לבטלה

(ii) instead of explaining that the reason is

1. לאחר שמילא כריסו

iii) it follows that רב חסדא also doesn't require that

(1) he try to get other ירקות for the first טיבול

תד"ה אכלן דמאי

- 1) (מהרש"א as explained by תוספות)
 - a) he's not דאורייתא
 - i) יוצא במצה טבל וודאי דאורייתא
 - b) This חומרא explains why רבנן said
 - i) he can't be יוצא דרבנן with
 - ii) וודאי מרור טבל וודאי דרבנן
 - c) But for both מצה and מרור we don't extend the חומרא to דמאי

תד"ה ב' מיני בשר

- 1) גמרא
 - a) מצוה להביא לפניו חזרת וחרוסת ושני מיני תבשילין
- 2) תוספות
 - a) רבינו חננאל explains that
 - i) צלי זכר לפסח ומבשל זכר להגיגה
 - b) קשיא
 - i) צלי הגיגה was brought only
 - ii) מבשל הגיגה brought for the זכר why is the
 - c) תירוץ
 - i) מבשל תבשילין both that must be
 - ii) תבשילין this is more consistent with the word
- 3) מהרש"א
 - a) קשיא
 - i) but why didn't תוספות conclude
 - ii) צלי both are brought that
 - iii) זכר as a
 - b) תירוץ
 - i) תבשילין Since the משנה uses the word
 - ii) holds that It's likely that the משנה
 - iii) פסח והגיגה for זכר only that are Foods
 - iv) פסח והגיגה as Need not be brought in the same form

דף קטן.

תד"ה מתקיף לה

1) גמרא

a) The following מרור צריך כוונה ברייתות disagree on whether

b) ברייתא א'

i) אכלן למרור שלא במתכוין יצא

c) ברייתא ב'

i) ר' יוסי אומר מצוה להביא לפניו חזרת בטיבול ב'

(1) The word "מצוה" suggests

(a) that he wasn't

(i) יוצא ידי חיוב מרור בטיבול א'

(b) and that we won't be יוצא his חיוב until ב' טיבול

(c) because

(i) מרור צריך כוונה

2) גמרא במסת ראש השנה

a) כפאו ואכל מצה יצא

b) אמר רבא זאת אומרת התוקע לשיר יצא

3) מהרש"א (as explained by תוספות)

a) קשיא

i) Why doesn't our גמרא also mention ברייתות that hold

(1) צריך לכוון בתפלה ותקיעה

ii) Conversely, in ראש השנה

(1) Where רבא says התוקע לשיר יצא

(a) Why doesn't the גמרא mention ברייתא א'

(i) To support רבא

(b) And why doesn't the גמרא mention ברייתא ב'

(i) To question רבא

b) תירוץ (תוספות כאן)

i) Because אכילה can logically require more כוונה than תפלה ותקיעה

ii) מהרש"א

(1) קשיא

(a) If תקיעה requires less כוונה than אכילה

- (b) Then how in ראש השנה
 - (i) Does רבא prove
 - 1. התוקע לשיר יצא
 - (ii) from כפאו ואכל מצה יצא
- c) תירוץ (תוספות בר"ה)
 - i) רבא doesn't support ברייתא א' because
 - (1) דאורייתא is תקיעה
 - (2) And מרור is דרבנן
 - ii) ברייתא ב' is not a problem for רבא because
 - (1) the word מצוה in ברייתא ב' is not absolute proof that
 - (a) ברייתא ב' holds מצות צריכות כוונה
 - (b) and might simply mean that
 - (i) although he was already מרור יוצא ידי חובת מרור
 - 1. because מצות אינן צריכות כוונה
 - 2. he has a "מצוה" to still do ב' טיבול
 - a. משום היכירא

תד"ה והדר אכיל חסא

- 1) גמרא
 - a) אמר רב חסדא מעיקרא מברך עלי' בורא פרי האדמה ועל אכילת מרור
 - b) ולבסוף אכיל אכילת חסא בלא ברכה
- 2) תד"ה מתקיף לה רב חסדא
 - a) The טיבול ראשון after טיבול שני applies to עיקר מצות מרור
 - b) Nevertheless
 - i) Because he eats מרור מעט for טיבול ראשון
 - ii) The initial מרור ברכת for טיבול ראשון avails for שני טיבול
- 3) תוספות בדף קג: ד"ה רב אשי
 - a) קשיא
 - i) Once we make קידוש at the סדר
 - ii) Why do we make a ברכה for the second כוס
 - b) תירוץ
 - i) דהגדה והלל הוי הפסק
- 4) מהרש"א
 - a) קשיא
 - i) Why doesn't the הגדה count as a הפסקה
 - ii) for the טיבול ראשון on ברכה that he said על אכילת מרור
 - b) תירוץ
 - i) What's a הפסקה for ברכת הנהנין
 - ii) isn't a הפסקה for ברכת המצות in a case
 - (1) As we just explained
 - iii) where he eats some of the מרור at טיבול א'
 - iv) and the זמן עיקר מצוה doesn't arrive until later
- 5) Back to תוספות (as explained by מהרש"א)
 - a) At דף קב:
 - i) בני חבורה שהיו מסובין וקידש עליהן היום
 - ii) ר' יוסי אומר הולך ואוכל
 - iii) גמרו כוס ראשון מברך עליו ברכת המזון והשני אומר עליו קדושת היום
 - iv) ולא מימר לתרוייהו בהד כסא לפי שאין עושין מצות חבילות חבילות

b) קשיא

i) So how can רב חסדא require that

(1) he make both ברכות for the מרור in the first טיבול

c) תירוץ

i) We can't do two מצות in one חבילה

ii) But we can say two ברכות on one מצוה

תד"ה אתי מרור ותד"ה אלא אמר רב אשי

1) מהרש"א (as explained by תוספות and גמרא)

a) רב הלל says

i) לא לכרוך מצה ומרור דמצוות מבטלות זו את זו

ii) Because מרור

(1) Which is at most דרבנן

(2) And may even be only רשות

iii) Is מבטל מצה דאורייתא

b) קשיא

i) what about הלל who was כורכן ביחוד

c) תירוץ

i) That was only because הלל lived בזמן הבית

ii) And he held that מרור was then דאורייתא

(1) בזמן הבית

iii) and he also held that

(1) לא אתי דאורייתא ומבטל דאורייתא

d) קשיא

i) how does הלל derive his דין that

(1) לא אתי דאורייתא ומבטל דאורייתא

e) תירוץ

i) על מצות ומרורים יאכלוהו

ii) Teaches that they are eaten together

f) קשיא

i) If that is his source

ii) How do you know that הלל holds in general

(1) לא אתי דאורייתא ומבטל דאורייתא

iii) Maybe the rule for קרבן פסח is based on the פסוק of יאכלוהו

iv) And for cases where there is no special פסוק

(1) אתי דאורייתא ומבטל דאורייתא

g) תירוץ

i) הלל prefers that

(1) he be כורך

- (2) rather than to eat the מצה ומרור separately
- ii) This proves that הלל holds that in general
 - (1) לא אתי דאורייתא ומבטל דאורייתא (1)
- iii) Here's the proof
 - (1) If it were true that without a פסוק we say
 - (a) אתי דאורייתא ומבטל דאורייתא
 - (2) Then
 - (a) without a פסוק for פסח
 - (b) He would not be יוצא בכריכה even בדיעבד
 - (c) So that once we do have a פסוק for פסח
 - (d) It should teach only that כריכה avails בדיעבד
 - (e) And how would הלל know that כריכה is preferred
 - (3) Must be that
 - (a) הלל holds that without a פסוק
 - (i) we'd already know that he is יוצא בדיעבד
 - (ii) because
 - 1. לא אתי דאורייתא ומבטל דאורייתא
 - (b) And that's why הלל applies the פסוק
 - (c) To teach that it's **preferable** to do כריכה
- iv) מהרש"א
 - (1) קשיא
 - (a) הלל speak only in terms of preference
 - (b) why doesn't he derive from the פסוק
 - (c) that he **must** do כריכה
- h) ר' יוחנן says
 - i) רבנן
 - (1) disagree with הלל
 - (2) and hold
 - (a) דאורייתא מבטל דאורייתא
 - ii) Because they say the פסוק of יאכלוהו
 - (1) Doesn't teach that כריכה is preferred
 - (2) And instead teaches only that כריכה avails בדיעבד
 - iii) It must be that רבנן hold

- (1) That without the פסוק
- (2) בדיעבד would not avail even כריכה
- (3) because
 - (a) דאורייתא מבטל דאורייתא

תד"ה כל שטיבולו

1) גמרא

- a) אמר ר' אלעזר אמר ר' אושעיא
 - i) כל שטיבולו במשקה צריך נטילת ידים
- b) רב פפא says
 - i) ר' אלעזר requires this נטילה only where
 - (1) the מטבל actually touches the משקין
 - ii) now
 - (1) we know that מרור requires נטילת ידים
 - (2) because we apply the דין of ר' אלעזר
 - (3) to the טיבול of the מרור in חרוסת
 - iii) so it must be
 - (1) that we are משקיע the מרור deep into the חרוסת
 - (2) to remove the קפא on the מרור
 - (3) so he will certainly touch the חרוסת
 - (a) with his hands
- c) קשיא
 - i) Maybe ר' אלעזר requires נטילה
 - ii) Even where there is only a ספק
 - (1) that he might touch the משקין
 - iii) so you have no proof from חיוב נטילה for מרור
 - iv) that he must be משקיע the מרור
 - v) in a way that it's certain he'll touch the חרוסת

2) רשב"ם (לפי גרסת התוספות)

- a) The תקנה of נטילת ידים for bread is based on two reasons
 - i) קדושה and סרך תרומה
 - (1) in order to accustom אוכלי תרומה to wash their hands
 - (2) which are שניות
 - (3) before they eat תרומה which can become פסול as a שלישי
 - ii) נקיות
- b) The תקנת נטילת ידים is normally limited to פת because
 - i) משקין aren't ordinarily touched by the hands

- c) But we do apply the standard נטילת ידים rule
 - i) to משקין into which פירות are dipped
 - ii) because here the משקין can be readily touched by hands
- 3) (מהרש"א as explained by תוספות)
 - a) קשיא
 - i) If we treat the פירות the same as פת
 - (1) Then if he eats the פירות that were מטובל במשקין
 - (2) the תקנה should require נטילה
 - (a) even if his hands don't touch the משקה
 - ii) Just the same
 - (1) as נטילה is required for פת
 - (a) lest he touch the פת with his hands
 - (2) even when he was fed by another
 - (3) and didn't touch the פת with his hands
 - b) Possible תירוץ
 - i) What's the problem?
 - ii) The גמרא ultimately explains
 - (1) in response to רב פפא
 - (a) that the נטילה is יגע שמא
 - c) Possible תירוץ dismissed
 - i) Yes, but that still doesn't explain how רב פפא
 - (1) could have made an error
 - (a) and reason that נטילה is necessary
 - (i) only if there was actual נגיעה
 - d) תירוץ
 - i) we must explain the case differently than רשב"ם
 - ii) The concern here has nothing to do with the
 - (1) תקנת נטילת ידים לפת
 - (2) משום קדושה ונקיות
 - iii) Rather, the concern is that if he touches the משקין
 - (1) He will be מטמא the משקין
 - (a) Based on
 - (i) כל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה

1. As mentioned by רשב"ם
 - (2) and if he then drinks the משקין טמאין he is גופו פוסל
 - (3) and there is an איסור לפסול גופו
- iv) What's at issue between רב פפא and the מקשן is that
 - (1) רב פפא holds
 - (a) that since this נטילה is not משום קדושה
 - (b) we only require it when we know he will touch the משקין
 - (c) while the מקשן says it's enough that he may touch the משקין
- e) Here are two proofs of the פוסל גופו approach to our סוגיא
 - i) In מסכת חולין the גמרא says
 - (1) השוחט ויצא מהן דם אין נאכלים בידיהם מסואבות
 - (2) מהרש"א
 - (a) קשיא
 - (i) What's the proof
 - (ii) The גמרא there says nothing about an איסור לפסול גופו במשקין טמאות
 - (iii) it deals only with whether or not
 1. because of the דם
 - a. the מוכשר לקבל טומאה is בשר
 - b. שניות ידיהם מסואבות that are
 - i. Proof is that the גמרא then complains that
 - ii. even if the מוכשר is בשר
 - iii. it's only חולין and should not become a שלישי לטומאה
 - iv. if touched by
 - v. ידיהם שניות
 - (ii) In מסכת ברכות the גמרא says
 - (1) Those who arrive for a meal are commonly given a כוס יין to drink even before they are
 - (a) קובע סעודתן ע"י הסיבה
 - (2) They wash one hand before they receive this כוס יין
 - (3) This is not an aspect of נטילת ידיהם
 - (4) but instead is done to avoid טומאה לגופו
 - (a) מהרש"א notes that in ברכות the תוספות say this initial washing is
 - (i) "מפני כבוד הברכה"

- (5) Later on when the סעודה was already נקבע and they prepare to eat their regular meal with both hands
- (a) they need to wash both hands again, including the hand that was already washed
 - (b) because the second נטילה is for קדושה
 - (c) whereas the first one wasn't
- (6) Contrast מרור which is dipped with both hands
- (7) And that is why both hands need to be washed

דף קטו:

תד"ה אסוחי

1) גמרא

- a) נטל ידיו בטיבול ראשון נוטל ידיו בטיבול שני
- b) כיון דבעי למימר אגדתא והלילא דילמא אסוחי אסחי' לדעת' ונגע

2) תוספות

- a) Recall from the preceding תוספות that the נטילה for the first טיבול
 - i) Wasn't for קדושה under the standard לנטילת ידיים
 - ii) And instead was שלא ליפסול גופו בשתיית משקין
- b) Also keep in mind that the נטילה for שני טיבול
 - i) is actually the נטילה before the מצה
 - ii) that comes before the מרור that is טיבול שני
- c) קשיא
 - i) So even if there were no היסח הדעת he should require
 - (1) the standard
 - (2) נטילה משום קדושה before he eats the מצה

3) מהרש"א

- a) קשיא
 - i) could have answered that
 - (1) since the גמרא refers to the second נטילה as a נטילה for שני טיבול
 - (2) the גמרא prefers a תירוץ (היסח הדעת) that would work
 - (a) even if the second נטילה
 - (b) were only for מרור
 - (c) and not also for מצה

דף קטז.

תד"ה מה דרכו של עני

- 1) (מהרש"א as explained by תוספות)
 - a) (רא"ש as explained by רב אלפס)
 - i) requires two ככרות שלימות for every יום טוב
 - ii) but for פסח he requires one ככר שלימה and one ככר פרוסה

דף קטז:

תד"ה חותם בגאולה

1) גמרא

a) וחותם בגאולה

2) מהרש"א

a) וחותם בגאולה ר' עקיבא and ר' טרפון disagree on what the meaning of

i) ר' טרפון says that the words mean

(1) to end with גאל ישראל without a ברכה

ii) ר' עקיבא says that the words mean

(1) בא"י גאל ישראל

דף קיז.

תד"ה שעומדים

שיר המעלות הנה ברכו את ד' כל עבדי ד' העמדים בבית ד' בלילות	קלד. א.	פרק א'
שאו ידיכם קדש וברכו את ד'	ב.	
יברכך ד' מציון עשה שמים וארץ	ג.	
הללוי' הללו את שם ד' הללו עבדי ד'	קלה. א	
שעמדים בבית ד' בחצרות בית אלקינו	ב.	
הללוי' כי טוב ד' זמרו לשמו כי נעים	ג.	פרק ב'
כי יעקב בחר לו י' ישראל לסגלתו	ד.	

1) גמרא

a) The הללוי'

i) that follows שעומדים בבית ד'

(1) starts a new פרק

2) תוספות

a) The גמרא means the הללוי' in פסוק ג that

i) follows שעומדים בבית ד' בחצרות

b) We can't mean the הללוי' in פסוק א

i) קלד פסוק א העמדים בבית ד' בלילות that follows

ii) because then the גמרא should have referred

iii) to הללוי' that immediately precedes that קלד פסוק ג

(1) namely, יברכך ד' מציון עשה שמים וארץ,

c) Now that we've proved that קלה ג in הללוי' starts a new פרק

i) It can't be that קלה begins with 'א

ii) because that would leave קלה with 2 פסוקים

(1) מהרש"א א

(a) קשיא

(i) פסוקים also has only two קיז

iii) Instead, we group the מזמורים

(1) As is set out in the right column of the table

iv) This fits with a גמרא later that says

(1) רב אחא בר יעקב מתחיל הלל הגדול מכי יעקב בחר לו (קלה ד)

(a) And surely he wouldn't begin in the middle of a מזמור

3) מהרש"א

a) קשיא

i) but even according to תוספות the beginning of the מזמור isn't

(1) כי יעקב בחר לו (קלה ד)

(2) But instead is

(a) הללוי' הללו את שם ד' הללו עבדי ד' (קלה ג)

ii) So that רב אחא בר יעקב begins in the middle of a מזמור anyway

דף קיז:

רשב"ם ד"ה צריך שיזכיר וד"ה ה"ג כתיב

- 1) גמרא
 - a) אמר רב אחא בר יעקב צריך שיזכיר יציאת מצרים בקידוש היום
 - b) בפסח כתיב למען תזכור את יום צאתך
 - c) ובשבת כתיב זכור את יום השבת לקדשו
- 2) רשב"ם
 - a) קשיא
 - i) for טובים and other שבת (1) there is no פסוק
 - (a) that uses זכירה
 - (b) relating to יציאת מצרים
 - ii) so on those days
 - (1) why is יציאת מצרים mentioned בקידוש היום
 - b) תירוץ
 - i) We derive שבת by גזירה שוה from פסח
 - ii) And we derive other מועדים by מצינו from פסח
- 3) תוספות
 - a) There is a relationship between שבת and במצרים בכבוד
 - b) Since את-בש in 39 בגימטריא is פרך
 - c) And is a רמז to the 39 מלאכות on שבת
- 4) מהרש"א
 - a) First רשב"ם to קשיא
 - i) If other מועדים can be derived by מצינו from פסח
 - (1) Why not do the same for שבת
 - (2) Why do we rely on a גזירה שוה for פסח
 - ii) Note that ר"ן says other מועדים are derived from שבת by מצינו
 - b) Second קשיא to both רשב"ם and תוספות
 - i) Why do we need a לימוד for שבת at all?
 - ii) In דברות שניות for שבת there is a direct reference to
 - (1) וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים
 - c) קשיא for the second תירוץ

- i) We need a לימוד that relates שבת to יציאת מצרים
 - (1) Not to עבודת מצרים
- d) קשיא
 - i) This תירוץ doesn't work for תוספות
 - ii) because תוספות relies on a רמז
 - (1) That connects שבת and
 - (a) עבודת פרך במצרים
 - (b) Rather than יציאת מצרים

דף קיח.

רשב"ם ד"ה ור' יוחנן אמר

- 1) משנה וגמרא
 - a) רביעי גומר עליו את ההלל ואומר עליו ברכת השיר
 - b) מאי ברכת השיר
 - i) ר' יהודה אומר יהללך דסוף הלל
(1) And he makes a ברכה after יהללך
 - ii) ר' יוחנן אומר נשמת
(1) And he makes a ברכה after נשמת
- 2) (מהרש"א as explained by רשב"ם)
 - a) ר' יוחנן
 - i) ר' יהודה agrees with ברכה with its יהללך he says after הלל
(1) that after הלל he says יהללך with its ברכה
 - ii) His point is that
(1) after הגדול (הודו) הלל
(a) he also says נשמת with its ברכה
 - b) "והיינו דאמר הלכה כר' יוחנן בתרוייהו"
- 3) מהרש"א
 - a) הלכה כר' יוחנן בתרוייהו The גמרא doesn't say
 - b) רשב"ם means that it was his practice
 - i) בתרוייהו, in both יהללך and נשמת, to say both ברכות
 - c) Actually, our practice (of the מהרש"א)
 - i) תוספות in ר' חיים כהן follows
 - ii) We say only after נשמת בא"י, not after הלל
 - iii) So that we read ר' יוחנן as meaning **only** נשמת

תד"ה מאי ברכת השיר

- 1) משנה וגמרא
 - a) רביעי גומר עליו את ההלל ואומר עליו ברכת השיר
 - b) מאי ברכת השיר
 - i) ר' יהודה אומר יהללוך דסוף הלל
- 2) תוספות
 - a) קשיא
 - i) We say יהללוך with its ברכה every time we say הלל
 - ii) So what does ר' יהודה add
 - b) תירוץ
 - i) The חידוש is to say the ברכה at night
- 3) מהרש"א
 - a) קשיא
 - i) Why is it a חידוש that we say the ברכה at night
 - ii) Why should we think that the night is different for this purpose
 - b) תירוץ
 - i) Because at night we don't say the ברכה *before* הלל

תד"ה מהודו עד כו'

1) גמרא

- a) ת"ר רביעי גומר עליו את ההלל ואומר הלל הגדול
- b) מהיכן הלל הגדול
- c) ר' יהודה אומר מהודו (קלו) עד על נהרות בבל (קלז)

2) תוספות

- a) ורננו צדיקים (לג) אינו מן המזמור

3) מהרש"א

a) קשיא

- i) הלל הגדול doesn't follow רננו צדיקים
- ii) Why would we think that רננו צדיקים is part of הלל הגדול

b) תירוצ

- i) Because on שבת we say רננו צדיקים after הודו
- ii) And especially since the second פסוק of רננו צדיקים begins

(1) הודו לד' בכנור

- (a) And might be considered a continuation of the הודו of הלל הגדול

דף קיט:

תד"ה אמר רב שלא וכו'

- 1) גמרא (כמבואר ברשב"ם)
 - a) The משנה says
 - i) אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן
 - b) For רב this means that
 - i) he needs to eat only in one מקום
 - ii) but in that one מקום he can eat whatever he wants
 - (1) even if he has already eaten קרבן פסח
 - c) For שמואל ור' יוחנן this means that
 - i) Once he has eaten קרבן פסח he should eat nothing else
 - (1) שלא לאבוד ממנו טעם קרבן פסח
 - d) שמואל also said
 - i) אין מפטירין אחר מצה אפיקומן
 - (1) שלא לאבוד ממנו טעם מצה
 - e) קשיא
 - i) For שמואל, why does the משנה say
 - (1) אין מפטירין אחר הפסח
 - ii) But it doesn't say
 - (1) אין מפטירין אחר מצה
 - f) תירוץ
 - i) Because the משנה wants to emphasize
 - (1) that we're concerned about losing the taste
 - (a) Not only of מצה, which has a weak taste to start with
 - (b) But also of פסח
 - (i) That has a stronger taste
 - (ii) that is not so easily erased by later food
- 2) (רשב"ם as explained by משנה וגמרא בדף קכ.)
 - a) The משנה says that if the entire חבורה slept during the סעודה
 - b) They can't continue with the קרבן פסח
 - c) Because if they did, we would consider that they ate in two מקומות
 - d) The גמרא follows with a case

- i) where רבה explained to אביי
 - (1) That רבה hadn't slept during a meal
 - (2) But had only been מינם
 - (3) And the משנה refers only to actual sleep
- e) רשב"ם explains further
 - i) that the dialogue between אביי and רבה occurred on פסח
 - ii) and אביי was concerned that רבה could no longer eat
 - iii) once he had fallen asleep
 - (1) because that would be considered as if he ate in two places
- 3) (מהרש"א as explained by תוספות)
 - a) שאלה
 - i) For רב we said אין מפטירין אחר הפסח means
 - (1) once he's eaten פסח in one place
 - (a) he can't eat anything else in a second place
 - ii) Does he also hold אין מפטירין אחר מצה, so that
 - (1) once he's eaten מצה in one place
 - (a) he can't eat anything else in a second place
 - b) תירוצ'
 - i) No. It must be that מצה is not איתקוש לפסח for this purpose
 - ii) Because if it were, we'd ask, as we do for שמואל
 - (1) Why does the משנה say
 - (a) אין מפטירין אחר הפסח
 - (2) But it doesn't say
 - (a) אין מפטירין אחר מצה
 - iii) And the תירוצ' we used for שמואל won't work for רב because
 - (1) The reason it's אסור to eat in two מקומות
 - (a) Has nothing to do with losing the taste of the פסח or מצה
 - (2) So that if the rule applied to מצה as well as פסח
 - (a) There would be no reason for the משנה
 - (i) to mention פסח
 - (ii) and not to mention מצה
 - c) קשיא
 - i) But what about the case of אביי ורבה

- ii) That case occurred after חורבן הבית when there is no קרבן פסח
- iii) So obviously the איסור to eat מקומות בשני also applies after eating מצה
- d) תירוצ
 - i) The case of רבה ורבי אביי didn't occur in פסח at all
 - (1) so it proves nothing about whether it's מותר to eat מקומות בשתי
 - ii) Instead, it occurred on the night before a תענית
 - (1) when a person can eat until he sleeps, but not afterwards
 - iii) And רבה proved to אביי that sleeping does not include נמנום
 - (1) Because the משנה makes a similar distinction
 - (a) for the purpose of whether a person
 - (b) can eat קרבן פסח after he sleeps

דף קכ.

רשב"ם ד"ה ישנו כולם

1) גמרא (כמבואר ברשב"ם)

a) The משנה says

i) אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן

b) For רב this means that

i) he needs to eat only in one מקום

ii) but in that one מקום he can eat whatever he wants

(1) even if he has already eaten קרבן פסח

c) For יוחנן ור' שמואל this means that

i) Once he has eaten קרבן פסח he should eat nothing else

(1) שלא לאבוד ממנו טעם קרבן פסח

d) שמואל also said

i) אין מפטירין אחר מצה אפיקומן

(1) שלא לאבוד ממנו טעם מצה

2) משנה וגמרא בדף קכ.

a) The משנה says that if the entire חבורה slept during the סעודה

b) They can't continue with the קרבן פסח

3) (מהרש"א as explained by רשב"ם)

a) The reason why ישנו כולן לא יאכלו is that

i) דנראה כאוכל פסחו בשני מקומות

b) קשיא

i) For רב

(1) אין מפטיריו אחר הפסח

(2) And ישנו כולן לא יאכלו

(3) Are based on the same concern

(a) דנראה כאוכל פסחו בשני מקומות

ii) But for שמואל

(1) Who says אין מפטירין אחר הפסח means

(a) even in the same מקום it's אסור to eat anything after

(i) he finished his סעודה with פסח

(2) Why not say that the reason for ישנו כולן לא יאכלו

- (a) Is the same as of מצה אפיקומן אחר אין מפטירין
- (i) Which, according to שמואל means
 - (ii) i.e. that even in the same מקום it's אסור to eat anything after
 - 1. he finished his סעודה
 - 2. שלא לאבוד ממנו טעם קרבן פסח
 - a. and we consider that his סעודה was finished
 - b. when he slept

תד"ה באחרונה לא

- 1) תוספות (כמבואר ברשב"ם)
- 2) תוספות
 - a) Normally we eat at least two מצה כזיתים
 - i) We make a ברכה for the first כזית and eat it בתיאבון
 - ii) And we eat the second כזית
 - (1) סעודה על השובע at the end of the
 - b) we are uncertain whether
 - i) the main מצוה is the first כזית
 - (1) And we eat the second כזית after the סעודה
 - (2) To retain מצה טעם
 - ii) Or the main מצוה is the second כזית after the סעודה
 - c) הלל
 - (1) Who was כורך פסח מצה ומרור at the end of his סעודה
 - (2) Certainly held that the עיקר חיוב is at the end
 - d) קשיא
 - i) If
 - (1) You agree with הלל
 - (2) Or if you disagree with הלל
 - (a) But still hold
 - (i) that the מצוה בסוף הסעודה עיקר חיוב is the
 - ii) Why is there a ברכה on the first כזית and not on the second
 - e) תירוץ (as explained by מהרש"א)
 - i) Recall that at דף קטו. רב חסדא that
 - (1) Where he used מרור both for טיבול ראשון and טיבול שני
 - (2) And where the עיקר חיוב מרור is for טיבול שני
 - (3) it's inappropriate
 - (a) after he was ממלא כריסו במרור בטיבול ראשון
 - (i) to wait for טיבול שני
 1. to make ברכת מרור
 - (4) And that he should instead make the ברכת מרור at טיבול ראשון

- (a) Even though the טיבול שני is עיקר חיוב
- ii) Just so for מצה
 - (1) It's inappropriate to wait to make ברכת מצה
 - (a) Until he eats the כזית דסוף סעודה
 - (i) which is the עיקר חיוב
 - (b) And, instead, the ברכה he makes for the first כזית
 - (i) Is מוציא the כזית that he eats later
- f) קשיא
 - i) But there is a שטה for רב חסדא
 - ii) That he needs to use other ירקי for טיבול ראשון
 - (1) In order that he first eat מרור at the second טיבול
 - (2) So that he will be able to make ברכת מרור at the second טיבול
 - (a) Which is the עיקר חיוב
 - iii) According to this שטה
 - (1) He should use סופגנין for the first כזית
 - (a) So as not to have to say על אכילת מצה until the כזית דסוף סעודה which may be the עיקר חיוב
 - (2) And especially so for הלל who holds that the כריכה בסוף סעודה
 - (a) Is definitely the עיקר חיוב
- g) מהרש"א
 - i) קשיא
 - (1) Since the כריכה for הלל occurred after the סעודה
 - (2) Why do we do זכר למקדש כהלל for כורך before the סעודה
 - ii) תירוץ
 - (1) Because we have two separate uncertainties
 - (a) whether the הלכה is כהלל
 - (b) and, if the הלכה is not כהלל
 - (i) whether the עיקר חיוב מצה is at the end of the סעודה
 - (2) If in fact
 - (a) the הלכה disagrees with הלל
 - (b) and the עיקר חיוב is at the end of the סעודה
 - (3) were we to require כריכה בסוף סעודה
 - (4) Then the מרור that he would eat בסוף סעודה would be רשות

- (5) And the מצה that he eats then for his עיקר חיוב
- (a) Would be דאורייתא
 - (i) According to רבא who on דף קכ
 - (ii) Says מצה בזמן הזה דאורייתא
- (6) And the מבטל מצה דאורייתא would be מרור דרשות
- (7) See דף קטו.

דף קכא.

תד"ה כשתמצא לומר

(as explained by מהרש"א)

- 1) גמרא
a) ר' ישמעאל holds that
 - i) a ברכה for the פסח קרבן is מוציא the זבח חגיגה
 - ii) but a ברכה for the חגיגה is not מוציא the פסח קרבן
- b) ר' עקיבא holds neither is מוציא the other
- 2) גמרא as it appears in our רשב"ם
a) ר' ישמעאל and ר' עקיבא both hold that
 - i) פסח בשפיכה
 - ii) זבח בזריקה
- b) קשיא
 - i) given that the קרבנות are different
 - (1) in that one is בשפיכה and the other is בזריקה
 - ii) why does ר' ישמעאל say that
 - (1) פסח מוציא את הזבח
 - c) תירוץ
 - i) ר' ישמעאל holds that
 - (1) זריקה בכלל שפיכה
 - (a) so that חגיגה is a subset of פסח
 - (b) and that's why a ברכה for the פסח קרבן is מוציא the זבח
 - ii) ר' עקיבא holds
 - (1) neither שפיכה nor זריקה is בכלל the other
 - (2) and that's why a ברכה for פסח קרבן is not מוציא the זבח
- 3) (תנא שטת רש"י בזבחים)
a) ר' ישמעאל
 - i) holds all קרבנות including פסח are בזריקה
 - ii) So there is no concept at all of שפיכה בכלל זריקה
 - iii) It also follows that פסח and זבח are similar
 - (1) And that ברכת פסח is מוציא the זבח
 - (2) And this is the ר' ישמעאל brought down in פסחים

- iv) קשיא
 - (1) But why isn't
 - (a) ברכת זבח מוציא הפסח
- v) תירוץ
 - (1) because of a סברא בירושלמי
 - (a) פסח is the עיקר and the זבח is טפל to it
- b) ר' עקיבא holds
 - i) the same as ר' עקיבא sets out for רשב"ם in our גמרא
 - ii) namely
 - (1) פסח בשפיכה
 - (2) And
 - (a) זריקה לאו בכלל שפיכה
 - iii) It follows that
 - (1) The two קרבנות are different
 - (2) and a פוטר for neither can be ברכה for the other
- 4) תוספות
 - a) Two קשיות for the שטה of רש"י
 - i) First קשיא
 - (1) Our גמרא says
 - (a) כשתמצא לומר לדברי ר' ישמעאל
 - (i) זריקה בכלל שפיכה ולא שפיכה בכלל זריקה
 - (2) Presumably this supports שטת רשב"ם
 - (3) That because זריקה בכלל שפיכה
 - (4) מוציא זבח can be פסח
 - (5) although פסח is בשפיכה
 - ii) Second קשיא
 - (1) In בפרק האשה the גמרא says outright that
 - (a) ר' ישמעאל holds
 - (i) ברכת פסח מוציא את הזבח
 - 1. because although פסח is בשפיכה
 - 2. זריקה בכלל שפיכה
 - b) תירוץ on the first קשיא (based on a רשב"ם that doesn't appear in our גמרא)
 - i) This is what the גמרא בפסחים means to say:

- (1) *ר' ישמעאל* in fact holds
- (a) that a *זבח* for the *פסח* *קרבת* is *מוציא* the *זבח*
 - (i) Because *פסח* is *בזריקה*
 - (b) A *ברכה* for *זבח* isn't *פסח* *קרבת*
 - (i) Because of the *סברא* in *ירושלמי* that
 - 1. *פסח* is the *עיקר* and the *זבח* is *טפל* to it
- (2) Those who hold *פסח* *בשפיכה* derive this
- (a) From *דם* *זבחיך* *ישפך*
- (3) Since *ר' ישמעאל* holds *בזריקה*
- (4) it must be that *ישפך* teaches something else entirely, i.e.,
- (a) that all *קרבתות*, all of which are *בזריקה*,
 - (i) are
 - 1. *כשר* *בדיעבד* *בשפיכה*
- (5) And this is what our *גמרא* means
- (a) By *זריקה* *בכלל* *שפיכה*
- (6) In short
- (a) We start by holding that *פסח* and *זבח* are both *בזריקה*
 - (b) This leads to two separate conclusions
 - (i) the *ברכה* for *פסח* is *מוציא* *זבח*
 - (ii) the *פסוק* of *ישפך* teaches
 - 1. *זריקה* *בכלל* *שפיכה*
 - a. Not in the sense *רשב"ם* uses here
 - i. Namely, as a reason why *פסח*, which (for the *שטה* of *רשב"ם* here) is *בשפיכה*, can be *מוציא* *את* *הזבח*
 - b. But that all *קרבתות*, **including** *פסח*, which are in fact *בזריקה*, are *כשר* *בדיעבד*
 - i. If there was *שפיכה* instead of *זריקה*
 - ii) *רבינו חיים* agrees with this *שטה*, and he supports it with a *גרסא* that says:
 - (1) that *זריקה* applies to all *קרבתות*
 - (2) and that *שפיכה* works for all *בדיעבד*
- c) *קשיא*
- i) Note that the second *קשיא* remains unanswered
 - (1) Because the *גמרא* in *פרק* *האשה* says outright that

(a) ר' ישמעאל holds

(i) ברכת פסח מוציא את הזבח

1. בשפיכה is פסח because although
2. זריקה בכלל שפיכה

ב' ר"ח כסלו תשס"ד